№ 134 ՆՐԵՔՇԱԲԹԻ, 23 ՅՈՒՆԻՍԻ

1915

ՔԱՌԱՍՈՒՆՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՆՐԵՔՇԱԲԹԻ, 23 ՅՈՒՆԻՍԻ № 134

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 ռուբլի. ամսական 85 կոպ.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Соломоновская ул., № 21.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆօն № 2—53.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Բաժանորդութիւն ընդունվում է ամէն լեզւով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են [illegible] տողատեղին 20—10 կոպ.
Տպարանի տելեֆօն № 67.

ՄՇԱԿ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».
Յայտարարութիւնների համար պիտի վճարել՝ I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպէկ։
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ՅՈՒԼԻՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 6 ՌՈՒԲԼԻ
Բաժանորդագրութիւնն ընդունվում է իւրաքանչիւր ամսի 1-ից սկսած։
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. Նամակադրոշմ։ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ և 40 կ. չուղարկողների խընդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ։

«ՄՇԱԿԻ» ԳՐԱՍԵՆԵԱԿՈՒՄ ԾԱԽՎՈՒՄ Է
Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ կազմած
ՍԱՍՈՒՆԻ ՔԱՐՏԷԶԸ
փոքրադիր։ Հատը 5 կոպէկ։ Ճանապարհածախքով հատը 8 կ.։ Գումարով գնողներին զեղչ։

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Մ. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ
Նախկ. օրդինատ. Մոսկվայի համալսարանի և ասիստ. պրոֆ. Պօզնէրի։
Նախկին տարիների նման կընդունէ հիւանդներին մայիսի 1-ից Կովկասի հանքային ջրերում՝ Պեատիգորսկում, Ելիզավէտինսկայա փողոց, տուն Արխիպօվի, ռուսաց սոբորի դիմաց, տելեֆ. № 276։
առ. (հ. հ. կ.) 248. 30—21

ԲԺԻՇԿ
Տ. ՄԱԿԱՐԵԱՆՑԸ,
մասնագէտ՝ սիֆիլիս, վեներական, միզասեռական և կաշուի հիւանդութիւնների, վերսկսեց հիւանդների ընդունելութիւնը ՊԵՏԻԳՈՐՍԿՈՒՄ, Верхній бульваръ, д. Зипаловой.
առ. (օ. մ.) 405. 12—5

„ՄՇԱԿԻ" ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ
Յօգուտ «Մշակի» ֆոնդի հետևեալ գրքերը.
1) «ՄՇԱԿ» ԵՒ ՀԱՅ ԿԻՆԸ գ. 1 ր.
2) ՀԱՄԱԼԻ ՄԱՍԼԱՀԱԹՆԻՐԸ » — 30 կ.
3) ԿԱՑԷՆԻ ՃԱՆԿԵՐՈՒՄ, գրամ 5 գ. Աւ. Առաքելեանի » — 50 կ.
4) ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿ «ՄՇԱԿԻ» («Մշակի» յօբելեանի առիթով «Տարազի» հրատարակած ալբոմ) 1 ր.
5) ԳՐ. ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ, հատոր I 1 ր.

ԱՐԴԵՕ՞Ք ԱՆՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

Մայրաքաղաքների թերթերը յայտնում են, որ ռուսական քաղաքական կուսակցութիւններից կարևորագոյնը՝ կադէտների կամ սահմ.-ռամկավարների կուսակցութիւնը վերջերս ունեցել է իր կօնֆերենցիան, այսինքն կուսակցական ընդհանուր ժողովը, ուր քննութեան են առնվել պատերազմի հետ կապ ունեցող կարևոր խնդիրներ։ Ի թիւս այլոց քննվել են լեհական, հրէական և այլ ազգութիւնների հարցերը։ Սակայն հայկական հարցը, ինչպէս երևում է լրագիրների մէջ տրպված տեղեկութիւններից, չէ քննվել։

Հայկական հարց ասելով, մենք հասկանում ենք Թիւրքաց Հայաստանի ապագայ կազմակերպութեան հարցը։ Այդ հարցը թէ ռուսական, թէ հայկական մամուլի մէջ առիթ է եղել մեծ վիճաբանութիւնների, նրա մասին խօսվել է և Պետական Դումայում, ինչպէս խօսվել և գրվել է լեհական կամ Լեհաստանի ապագայ կազմակերպութեան հարցի մասին։ Ուստի բնական էր, որ այդ հարցը քննութեան առնվէր նաև սահմ.-ռամկավարների կուսակցութեան կօնֆերենցիայի մէջ և կուսակցութիւնն արտայայտէր իր կարծիքը և հայեացքը այդ՝ մեզ հայերիս համար կարևորագոյն հարցի մասին։

Բայց այդ քննութիւնը տեղի չէ ունեցել և կօնֆերենցիան այդ հարցով չէ զբաղվել։

Մենք գտնում ենք, որ մեր հայ կադէտների և գլխաւորապէս Պետական Դումայի անդամների՝ Մ. Աջէմեանի և Մ. Պապաջանեանի պարտականութիւնն էր հոգ տանել, որ հայկական հարցը քննութեան առնվէր կադէտական կօնֆերենցիայի մէջ, ինչպէս առնվել է լեհականը, հրէականը և այլն։ Այդպիսի առիթները չը պէտք է ձեռքից տալ, փախցնել։ Եթէ կադէտական կուսակցութեան պէս մի խոշոր և կարևոր կուսակցութիւն մեկին և ճշգրիտ գաղափար չունենայ հայկական հարցի մասին և որոշ եզրակացութեան չը գայ նրա լուծման եղանակի վերաբերմամբ, դա կարող է մեծապէս վնասել մեր դատին։

Ի հարկէ, մենք բնաւ չենք յանդիմանում ոչ պ. Աջէմեանին, ոչ պ. Պապաջանեանին, թէ նրանք են մեղաւոր, որ այդ քննութիւնը տեղի չէ ունեցել։ Գուցէ նրանք և աշխատել են, բայց չէ աջողվել։ Բայց կամենում ենք շեշտել այն հանգամանքը, որ մենք ամէն յարմար առիթից պէտք է օգտւենք մեր հարցը բազմակողմանի կերպով լուսաբանելու, անգիտակ մըտքերը լուսաբանելու։ Անշուշտ, շատ խելացի կը լինէր, եթէ մենք մինչև այսօր ստեղծած լինէինք մի օրգան, մի կազմակերպութիւն, որ յատկապէս զբաղվէր հայկական դատի տեսական պրօպագանդայի խնդրով. բայց մենք այնքան ապիկար գտնվեցինք, որ չը կարողացանք մինչև այսօր ստեղծել այդպիսի մի օրգան։ Եւ նոյն իսկ այն ռուս թերթերը, որոնք հրատարակվել են և հրատարակվում են մեր հայ վաճառականների, կապիտալիստների ձեռքով, աւելի աննպաստ դիրք բռնեցին մեր դատի վերաբերմամբ, քան օտար թերթերը։

Զունենք և մի համազգային կազմակերպութիւն, չունենք գործունէութեան ընդհանուր սիստեմ և ուղղութիւն։

Ռուս գործիչները աշխատում են նոյն իսկ գոյութիւն ունեցող մարմինները համախմբել, կազմել ամենքից մի դաշնակցութիւն, իսկ մենք աւելի և աւելի մանրացնում ենք մեր ուժերը, ձգտում ենք գործել անջատօրէն և նոյն իսկ անհատականօրէն։

Եւ հէնց այդ պատճառով հայկական հարցի մասին մտածողները լինում են պատահական մարդիկ և այդ հարցը քննութեան չէ առնվում կարևոր կօնֆերենցիաների մէջ։

Հ. Առաքելեան

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

—o—

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ԴԷՄ

—o—

ՌՈՒՍ-ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
21 յունիսի

ԹԻՖԼԻՍ.—Պաշտօնական։ Կովկասեան զօրաբանակի շտաբի կողմից.

Յունիսի 19-ին Բասէնի հովտում հրացանաձգութիւն էր։

Մեր զօրքերը գրաւեցին Կարադերբէնդի շրջանում Ջամբէկ արեւմտեան գիւղը։

Վանի լճի հարաւային ափի մօտ մեր զօրամասը գիշերային խիզախ յարձակումով վանելով թիւրքերին նրանց գրաւած դիրքերից Խիզան-սուի ձախ ափում՝ ստիպեց նրանց նահանջել մասամբ դէպի Սուրբ։

Մնացած զօրաճակատում փոփոխութիւն չը կայ։

—

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.— Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբը յայտնում է, որ Սև ծովում մեր ռազմանաւերից մէկը ոչնչացրել է 3 շոգենաւ և մի քանի առագաստանաւ։

Մեր ականանաւերն աջողութեամբ ռմբակոծեցին Զօնգուլդակը։

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԴԱՐԴԱՆԷԼՈՒՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
19 յունիսի

ՍՕԼՈՒՆ.— Միտիլէնից հաղորդում են, որ յունիսի 17-ին դաշնակցական նաւատորմը ռմբակոծեց Զմիւռնիայի բերդերը, իսկ ֆրանսիական մի յածանաւ և հականականաւերը ռմբակոծեցին Բուդրում նաւահանգիստը և հրդեհեցին թիւրքական թաղամասը։

Դաշնակիցների մի քանի ռազմանաւ Եգէյեան ծովում որոնում են գերմանական սուզանաւերին։

ՊԱՐԻԶ.—Դարդանէլում, մեծ-բրիտանական զօրքերի ձեռք բերած աջողութիւններից յետոյ, թիւրքերը յունիսի 15-ին փորձեցին մի քանի ուժեղ հակայարձակում գործել գրաւած դիրքերի դէմ, բայց վանվեցին մեծ կորուստներով։ Մենք յունիսի 17-ին ձեռք ձգեցինք թշնամու մի ամրութիւն, որ կազմում է քառանկիւնի 6 յաջորդական խրամատներով։ Արևելեան կողմում, որ լի է թշնամու դիակներով, մենք չենթարկվեցինք հակայարձակումների։

ԱԹԷՆՔ.—Տենէդոսից հաղորդում են, որ կռիւները Գալիպոլի թերակղզում վերսկսեցին մեծ ուժով։ Հինգ զրահանաւ ռմբակոծում են Նեղուցի մարտկոցները, 3 ուրիշ զրահանաւ աջակցում են Կաֆրոսի կողմից։ Դաշնակիցների յարձակում գործած գնդերն այդ գօտում գրաւեցին մի քանի խրամատ, որոնք լի են թիւրքերի դիակներով։

Դաշնակից նաւատորմը ռմբակոծեց Սագասիկա տեղը՝ Քիոսի դիմաց։

Մարմարա ծովափի ամբողջ յոյն ազգաբնակութիւնը հանված է այն պատրուակով, որպէս զի արգելեն վառելանիւթ ու մթերք մատակարարելու անգլիական սուզանաւերին, որոնց յենակէտը գտնվում է Մարմարա ծովում։

ԱԹԷՆՔ.—Դաշնակիցները մեծ աջողութեամբ առաջանում են ամբողջ Գալիպոլի զօրաճակատում։ Թշնամու խրամատների ամբողջ առաջին կարգը գրաւված է դաշնակիցներից։

ՍՕԼՈՒՆ.—Փայլուն յարձակումներից յետոյ՝ թիւրքաց մի կարևոր դիրք Կրիթիայի մօտ անցաւ անգլօ-ֆրանսիական զօրքերի ձեռքը, որոնք առաջացել են մինչև Ալչիբաբա և Կեքինքեբէ։ Թիւրքերը գործեցին սուինային երկու հակայարձակում, որոնք վանվեցին նրանց համար ծանր կորուստներով։ Ֆրանսիացիք թաղեցին 5000 թիւրք դիակ։ Օսմանեան զօրքերի տրամադրութիւնը օրէ-օր ընկնում է։

Դաշնակիցները նոր ուժեր ափ հանեցին Գալիպոլի թերակղզում։

Երէկ գերմանական մի սուզանաւ փորձեց մտնել Մուդրոսի ծոցը և յարձակում գործել անգլիական զրահանաւի վրա, բայց ենթարկվեց հետապնդման բրիտանական ականանաւերի կողմից և անյայտացաւ։

ՊԱՐԻԶ.— Գալիպոլի թերակղզում գործող զօրաբանակի հրամանատար գեներալ Գուրօն վիրաւորված է ռումբի կտորներից այն ժամանակ, երբ նա գնում էր վիրաւորներին վիրակապանոցի մօտ։ Գեներալի կեանքին վտանգ չէ սպառնում։ Նա տարված է «Ֆրանս» զրահանաւը։ Ժամանակաւորապէս հրամանատարութիւնը ստանձնել է գեներալ Բայուն։

ԼՕՆԴՕՆ.—Պաշտօնական հաղորդագրութիւն. «Յունիսի 16-ի ցերեկով թշնամու զօրամասերը շարժվեցին Ալչիբաբայի հիւսիսային կողմից և Կիլիդբահրի հարաւի կողմից թիւրքաց աջ զօրաթևի ուղղութեամբ, որ երէկ չեշտակի յարձակում գործեց յունիսի 11-ին մեր գրաւած դիրքերը ետ խլելու նպատակով։ Ուժեղ հրացանաձգութիւնից, գնդակացիրային ու մասամբ թնդանօթային կրակից յետոյ թշնամին սուինային յարձակում գործեց դիրքի ձախ մասի վրա, բայց այդ յարձակումը վանվեց թշնամու համար մեծ կորուստներով։ Հարաւային ռազմաճակատում թիւրքերը միաժամանակ յարձակում գործեցին ծովափի երկարութեամբ։ «Վօլվերէն» յածանաւը պրօժէկտօրների օգնութեամբ երևան հանեց նրանց տեղաշարժումները և ուղղեց թնդանօթային կրակը թիւրքերի գլխաւոր ուժերի դէմ, պատճառելով նրանց ծանր կորուստներ։ Աբնելքում յարձակումը աւելի լուրջ էր և տեղի էր ունենում ուժեղ թնդանօթաձգութեամբ, բայց վերջի վերջոյ յարձակումը կանգ առաւ մեր դիրքերից 40 եարդ հեռաւորութեան վրա։ Առ. ժ. 6 ու 30 ր. հանդէս եկան ֆրանսիացիք, որոնք արդէն ժ. 7 ու 30 րոպէին կարող եղան գրաւել խրամատների ուժեղ սիստէմ, որ յայտնի է «քառաձև» անունով և գտնվում է դաշնակիցների կենտրոնի ձախ զօրաթևի անմիջապէս դէմ հանդիման։ Թիւրքերի մեծ թիւ փախաւ խրամատներից ֆրանսիացիների ռմբակոծութեան պատճառով, շատ շատերը սպանվեցին նահանջի ժամանակ։ Յետոյ գրաւվեցին «քառաձև» սիստեմի շարունակութիւնը կազմող խրամատները հարաւում։ Այդպէս գրաւվեց թշնամու զօրագծի ամբողջ այդ մասը, որը անհրաժեշտ է ֆրանսիացիների գրաւած դիրքերը զօրագծի հետ հաւասարեցնելու համար։ Թշնամու կորուստները բոլոր կէտերում չափազանց խոշոր են։ Դաշնակիցներն ամրացնում են գրաւած դիրքերը»։

ԲԻԹԼԻՍԻ ՀԱՅԵՐԻ ԿՈՏՈՐԱԾԸ

—

Թիֆլիսում լուր է ստացվել, թէ թիւրքաց զօրքերը Բիթլիսում հայերի մեծ կոտորած են սարքել։ Թիւրքական զօրքերը, ինչպէս ցոյց տուին վերջին դէպքերը, ամէն տեղ, ուր յուսահատ են լինում և տեսնում, որ այդ տեղը կամ քաղաքը պէտք է թողնել թշնամուն և իրանց ձեռքից տալ, կոտորած են սարքում և աշխատում քար քարի վրա չը թողնել։ Հաւանօրէն այժմ էլ, տեսնելով որ ռուսական զօրքը շուտով պէտք է գրաւէ Բիթլիսը, նրանք իրանց կատաղութիւնը թափել են թշուառ հայ ժողովրդի գլխին։

ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

21 յունիսի
(Պետ. Հեռ. Գործ.)

ՍՕԼՈՒՆ.—Կ. Պոլսից հաղորդում են, որ ռումինական իշխանութիւնները բռնել են 70 վագօն ռազմամթերք, որ ուղարկվում էր Գերմանիայից Թիւրքիա։

ԲՈՒԽԱՐԷՍՏ.—Կ. Պոլսից հաղորդում են, որ թիւրք օֆիցէրների և թիւրք ազգաբնակութեան մէջ մեծ յուզմունք է տիրում գերմանացիների դէմ։

Գնդապետ ֆօն-Լէնցինգէրի մահը դեռ մնում է խորհրդաւոր։ Ցամառ լուրեր են տարածված, թէ նա սպանվել է թիւրք օֆիցէրի ձեռքով։

—

(Լրագիրներից)

Կոպէնհագէնից հաղորդում են, որ Կ. Պոլսից հեռագրել են Բեռլին, թէ յանկարծամահ եղաւ Թիւրքիայում պաշտօնավարող գերմանական գինուորական գործակալ ֆօն-Լէնցինգէրը, որ մահացել է իբր թէ սեփական ատրճանակի պատահական գնդակից։ Մինչդեռ այլ տեղեկութիւններ յայտնում են, թէ ֆօն-Լէնցինգէրը զոհ է մահափորձի։

Աթէնքից հեռագրում են, որ սուլթանի մահվան դէպքում երիտասարդ-թիւրքերը Էնվէր-փաշային նշանակելու են պետական խնամակալ։

Աւստրիան ստիպում է Թիւրքիային պատերազմ յայտարարել Իտալիային, բայց Բ. Դուռը դանդաղում է և հակառակում։

«Б. В.»-ին հեռագրում են Լոնդոնից, որ, Միտիլէնից ստացված տեղեկութիւնների համաձայն, դաշնակից զօրքերին յամառ կռւից յետոյ աջողվեց բաւականին առաջանալ և վանել թիւրքերին իրանց ամուր դիրքերից։ Միաժամանակ անգլօ-ֆրանսիական նաւատորմը աջողութեամբ ռմբակոծեց Դարդանէլլի ամրութիւնները։ Դաշնակիցների աջողութիւնները Կ. Պոլսում առաջ են բերել սարսափ։ Գալիպոլի նոր զօրքեր են ուղարկված։

«Giornale d'Italia»-ն կիսապաշտօնական ձևով ծչղում է, որ Իտալիան կուղարկէ իր զօրքերի մի մասը Դարդանէլ։

Պերսիայի մասսայական հրդեհների պատճառով ձերբակալվել են շատ հայ և յոյն յեղափոխականներ և ենթարկվել են զինւորական դատի՝ հին թիւրքերի հետ կապ ունենալու համար։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

—o—

ՌՈՒՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍ-ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
20—21 յունիսի

ՄԻՏԱՎԱ.—Շավէլի կողմից, Միտավայի արուարձանի մօտ, երևաց գերմանական մի աէրօպլան մեծ բարձրութեան վրա, բայց թնդանօթաձգութեան ենթարկվելով դիմեց դէպի Վինդավա։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ. — Պաշտօնական։ Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Յունիսի 18-ին ցերեկով ու գիշերով թշնամին բազմաթիւ մասնակի յարձակումներ էր գործում միջին Նէմանից դէպի արևմուտք Շէշուպա գետի ամբողջ զօրաճակատում, Բօբրի վրա, Օսօվեցի մօտ, Վիսլա գետի ձախ ափում, Ստարոժէնայի մօտ, Պիլիցայից դէպի հարաւ՝ Ռադոմի ուղղութեամբ, նաև Պակօսլավի և Սէննօյի մօտ։ Բոլոր յարձակումները մենք վանեցինք։ Թշնամուն աջողվեց միայն Կալվարիա շրջանում գրաւել փոքր տարածութեամբ մեր առաջամաս խրամատները։

Յունիսի 19-ին շարունակվում էին յամառ կռիւներ Պօրգերի վրա և Զամօստիէից դէպի հիւսիս։

Մնացած ռազմաճակատում անփոփոխ է։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.— Պաշտօնական։ Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Շավէլի շրջանում և Նէմանից դէպի արևմուտք ռազմական գործողութիւններ տեղի չունեցան։

Էդվաբնօյի շրջանում շարունակվում է յամառ ականային կռիւ։ Գուկէի մօտ մենք ձեռք ձգեցինք թշնամու 22 պուդ ումանակ։

Բզուրի վրա, Սուխա գիւղի մօտ, մենք խափանեցինք թշնամու մտադրութիւնը՝ մօտենալ մեր խրամատներին։

Ռադոմի ուղղութեամբ մեր զօրքերը, դիմելով լոյս յունիսի 20-ի գիշերը մասնաւոր յարձակման, ձեռք ձգեցին աւստրիական գումարտակների խրամատներից մի քանիսը։

Թշնամու գլխաւոր ջանքերը կենտրոնացած են Կրասնիկա քաղաքից դէպի արևելք՝ Բիխաւուի ուղղութեամբ, ուր նրա յարձակումները լոյս յունիսի 20-ի գիշերը մենք վանեցինք, բայց կռւի վախճանը դեռ չորոշվեց։ Թշնամին նոյնպէս փորձում է առաջանալ Զամօստիէ-Կրասնօստաւ ուղղութեամբ, ուր անհամեմատ յամառ կռիւներ յունիսի 19-ի երեկոյեան և յունիսի 20-ի առաւօտը տեղի էին ունենում Վօլիցա գետի՝ Վէպրժի մէջ թափվելու տեղում Տարժիմէխի գիւղից դէպի Կրասնօէ Ստրէէվ ընկած ռազմաճակատի վրա։ Թշնամին այստեղ կրեց շատ ծանր կորուստներ։ Տարժիմէխի գիւղը, որ գրաւել էր թշնամին յունիսի 20-ի արշալոյսին, նորից անցաւ մեր ձեռքը գեներալ Իրմանի գնդերի խիզախ յարձակումից յետոյ։

Դիմադրելով թշնամու գրոհին Գնիլոյա Լիպայի մօտ, մեր զօրամասերը լոյս յունիսի 21-ի գիշերը ետ քաշվեցին դէպի Զօլօտայա Լիպա։

Դնէստրի վրա փոփոխութիւն չը կայ։

ՌՈՒՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԾՈՎԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

—

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
21 յունիսի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.— Հեղինակաւոր աղբիւրից հաղորդում են, որ յունիսի 18-ին «Ռիւրիկ», «Մակարօվ», «Բայան», «Բօգատիր» և «Օլեգ»

[...]անաւերը վերադառնալով Բալթիկ ծովի [...]ային մասում կատարած գործողութիւններից յետոյ՝ ուժեղ մառախուղի ժամանակ առաւ. Ժամը 8-ին Գոտլանդ կղզու և [...]ըլեանդական ծովեզրի միջև հանդիպեցին [...]խումբ նաւերի, կազմված «Աուգսբուրգ» տիպի թեթև յածանաւից, «Ալբատրոս» տիպի յածանաւից և երեք ականանաւերից։ Մեր յածանաւերի խումբն անմիջապէս կռիւ սկսեց, ձգտելով կտրել թշնամու նահանջի ճանապարհը։ Սկսված թնդանօթային կռւի ժամանակ թշնամու ականակիրները յարձակվեցին մեր նաւաբաժնի գլխաւոր նաւի վրա, սակայն ետ մղվեցին մեր կրակով։ Բաց թողնված ականները վրիպեցին։ Ուժեղ մառախուղը երբեմն ծածկում էր թշնամու նաւերի ուրուագծերը և խանգարում էր հրակածութեան ճշգութեան, սակայն կռւի սկզբից կէս ժամ յետոյ՝ «Աուգսբուրգի» տիպի յածանաւը թողնելով իր աւելի դանդաղաշարժ ընկերոջ և օգտվելով թանձրացած մառախուղից՝ փախաւ հարաւ։ Ականակիրները նորից փորձեցին յարձակվել մեր նաւերի վրա, բայց ամեն անգամ յածանաւերի ուժեղ կրակը նրանց ետ էր մղում։ Դիւրացնելու համար «Ալբատրոսի» վիճակը, ականակիրները կռւի ժամանակ բաց թողին ծխի ծածկոց, թագցնելով ռմբակոծված նաւը։ Ժամը 9-ին առաւօտեան «Ալբատրոսի» վրա ջարդվեց կայմը. նա սկսեց ուժեղ շոգի արձակել, ծովեց ձախ կողի վրա, մի քանի շրջան կատարեց և իջեցնելով դրօշակը, դիմեց դէպի ափ։ Որովհետև վնասված «Ալբատրոսը» արագ մօտենում էր չէզոք ջրերին, մեր յածանաւերը դադարեցրին կրակը։ «Ալբատրոսը» շուտով դուրս թռաւ ծանծաղուտի վրա, Գոտլանդ կղզու մօտ, գտնվող փարոսի ետևում։ Կռւից յետոյ նաւախումբը շարունակեց իր ուղին դէպի հիւսիս, բայց ժամը 10-ի մօտ առաւօտեան նկատեց աջ կողմից ծուխերի մի շարք, որոնք պատկանում էին զրահապատ յածանաւին «Րօոնի» տիպի, «Աուգսբուրգի» տիպի թեթև յածանաւի և 4 ականակիրների։ Մեր յածանաւերը անմիջապէս հակառակորդի հետ սկսեցին կռիւ, որ տևեց կէս ժամ։ Թշնամու յածանաւերը ստանալով մի քանի վնասներ, շուռ եկան դէպի հարաւ և սկսեցին հեռանալ, իսկ մեր նաւախումբը ենթարկվեց ստորջրեայ նաւի անհետևանք յարձակման։ Այն ժամանակ «Րիւրիկը», որը գնում էր խմբի ետևից, հրամայվեց յարձակվել թշնամու վրա։ 15 րոպէից յետոյ «Րիւրիկը» կռիւ սկսեց երկու յածանաւերի՝ «Րօոն» տիպի զրահակիրի և «Բրեմէն» տիպի թեթև յածանաւի հետ, իսկ «Աուգսբուրգ» յածանաւը, որը կողքից էր գնում, երևի վնասված լինելով նախկին կռիւներում, «Րիւրիկի» հետ եղած ճակատամարտին չը մասնակցեց։

«Րիւրիկի» փայլուն ռմբակոծութեան հետևանքն իսկոյն երևաց. «Րօոնի» կրակը սկսեց թուլանալ։ Նրա չորս 8 դիւյմանոց թնդանօթներից կէս ժամից յետոյ գործում էր միայն մէկը, բացի դրանից երևաց հրդեհ։ Չը ցանկանալով այլևս իրանց վտանգի ենթարկել, թշնամու նաւերը ուժեղացրին իրանց արագութիւնը և ծածկվեցին մառախուղի մէջ իրանց հալածող «Րիւրիկից»։ Կռւի վերջում «Րիւրիկը» նորից յարձակման ենթարկվեց ստորջրեայ նաւի կողմից, անհետևանք։ Մեր նաւերի վնասուածքներն աննշան են։ Սպանվածներ չը կան նաւերում, վիրաւորների թիւն է 14։ Մեր ափերին մօտենալու ժամանակ յածանաւերի խումբը և նրանց ընդունելու դուրս եկած զրահանաւերը շրջապատվեցին մեր ականակիրներից, որոնք պաշտպանում էին նրանց մեր հետախուզող կէտերից և հսկողութիւն կատարող նաւերի կողմից նկատված ստորջրեայ նաւերից։ Ստորջրեայ նաւերից մէկը փորձեց յարձակվել «Րիւրիկի» վրա, սակայն նրան պաշտպանող «Ուշակովը» յածանաւը գրոհ տուեց ծովից նրա վրա։ «Ուշակովի» հակայարձակումի հետևանքն անյայտ է, բայց նրա ստորջրեայ մասում նկատվել են վնասուածքներ, որոնք ցոյց են տալիս հարուածի ուժգնութիւնը։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.— Ծովային գլխաւոր վարչութիւնը յայտնում է, որ Բալտիկ ծովում յունիսի 19-ին ց. ժ. 3-ին, անգլիական մի սուզանաւ յարձակվել և պայթեցրել է թշնամու «Դէյչլանդ» տիպի մի նաւ։

Յունիսի 19-ին Գոտլանդ կղզու մօտ մեր ականանաւերը կռիւ ունեցան գերմանական 5 յածանաւերի դէմ, որոնց թւումն էր «Րօոն» զրահանաւը։ Կռւի հետևանքն այն եղաւ, որ գերմանական յածանաւերից մէնը խիստ վնասվեց, իսկ մնացածները ճողոպրեցին։ Մեր նաւերի վրա վնասուածքները շատ աննշան են։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Հաղորդում են, որ «Ենիսէյ» շոգենաւը պայթումից խորտակվել է. նաւապետը և նաւաստիները արիութեամբ աշխատել են ազատել ճանապարհորդներին. խեղդվողները աղաղակելիս են եղել «ուռա» և պատիւ իրանց նաւին։

ՖՐԱՆՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼՕ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
20—21 յունիսի

ՊԱՐԻԶ.— Պաշտօնական հաղորդագրութիւն.

Գիշերվայ ընթացքում յունիսի 19-ին ուժեղ թնդանօթաձգութիւն էր զօրաճակատի շատ մասերում, առանձնապէս Բէտէնի շրջանում, Իպրից դէպի հիւսիս-արևելք, Սուշէզի մօտ և Էնից դէպի հիւսիս։ Երկարատև սաստիկ ռմբակոծութիւնից յետոյ թշնամու գրենադէրեան գնդերը ժամը 3-ին մօտ յարձակում գործեցին մեր դիրքերի դէմ Աբլէն-Անկր ճանապարհի վրա և Բէտունի ճանապարհի հիւսիսային կողմում, որը բոլորովին չաջողվեց։

Արգօններում ուժեղ կռիւը շարունակվեց ամբողջ գիշերը։ Թշնամու միակ յարձակումը, որ եղաւ ռումբերի և խեղդող գազերի օգնութեամբ, վանվեց։

Իպէրից մինչև Արգօնները միայն թնդանօթաձգութիւն էր երկու կողմից։ Բինէրվիլի և Բլանլէյլի մօտ թշնամին ուժեղ ռմբակոծութիւնից յետոյ նորից փորձեց յարձակման դիմել։ Բագատէլ տաք կռւից յետոյ, որ մի քանի տեղում ձեռնամարտի փոխվեց, մենք պահեցինք մեր բոլոր դիրքերը։ Գերմանացիք երէկ երեկոյեան մի շարք յարձակումների ձեռնարկեցին, որոնցից սկզբի երկուսը մենք վանեցինք, իսկ երրորդի ժամանակ թշնամուն աջողվեց գրաւել մեր դիրքերը։ Առաւօտեան հակայարձակումով մենք խլեցինք մեր բոլոր դիրքերը, որոնց թշնամին շարունակում է կատաղի կերպով ռմբակոծել։

ՊԱՐԻԶ.— Պաշտօնական հաղորդագրութիւններ.

Արգօններում ամբողջ գիշերը նախկին յամառութեամբ շարունակվեց կռիւը։ Մենք պահեցինք մեր դիրքերը, պատճառելով թշնամուն շատ ծանր կորուստներ։ Մերցէրալի շրջանում մենք վանեցինք թշնամու 2 նոր յարձակումները։ Զօրաճակատի միւս մասերում տաք կռիւ է։ Արրասում ընկած ռումբերը հրդեհներ առաջ բերին, որոնց մենք հանգցրինք։

Մեր օդագնացներն աջողութեամբ ռումբեր նետեցին Ցարվէնի, Լանգէմարկի կայարանների և Վիլի ու Բօբէնի գերմանական մարտկոցների վրա։

Բէլգիայում թշնամին սկսել է ուժեղ ռմբակոծութիւն։ Էնի աջ ափում, Սուպիր-Տրօ-Տրուայոն շրջանում և Շամպանում Պէրտ-Բոսէժուր ռազմաճակատի վրա՝ ականային պատերազմ է։ Արգօններում թշնամին իր վերջին անաջողութիւններից յետոյ դադարեցրել է յարձակումները։ Լա-Բասէի ռազմաճակատում թնդանօթաձգութիւնը շարունակվում է։ Վօգէզներում մասնաւոր թնդանօթային կռիւ է։

Արրասի հիւսիսում թշնամին խիտ զօրաշարքերով յարձակվեց մեր դիրքերի վրա Անժէրից մինչև Լօլէն, բայց վանվեց, կրելով խոշոր կորուստներ։ Արգօններում ամբողջ գիշերը հրացանաձգութիւն և թնդանօթային կռիւ էր։ Լագէ-Ալէշնօ զօրաճակատում, կատաղի ռմբակոծութիւնից յետոյ, գերմանացիք կէս գիշերին փորձեցին յարձակում գործել մեր դիրքերի վրա։ Թշնամին երկու անգամ մօտեցաւ մեր խրամերին, բայց մեր կրակը ստիպեց նրան ետ քաշվել։

ԱՒՍՏՐՕ-ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
20 յունիսի

ՀՌՕՄ.—Պաշտօնական հաղորդագրութիւն.
«Թնդանօթային կռիւը սաստկանում է ամբողջ սահմանամերձ զօրագծում, մանաւանդ Կառնիում։ Մենք ռմբակոծեցինք Պրէդիլի ամրութիւնները, Եղէրում բանակած զօրամասերը և վանեցինք թշնամուն Սարէիւցի խրամատներից։ Ալպիական մի զօրագունդ ձեռք ձգեց թշնամու մի խրամատ Պալգրանդէ լանջի մօտ։ Հակառակորդի երկու կատաղի հակայարձակումները վանվեցին, ըստ որում մենք բռնեցինք գերիներ և ձեռք ձգեցինք աւելի քան 100 հրացան։ Իզօնցոյում պատերազմական գործողութիւնները շարունակվում են։ Մեր թնդանօթների կրակից այրվեց Կօխանիցա գիւղը երկու ռազմապահեստով ու մթերանոցով. այստեղ տեղի ունեցաւ ռազմանիւթի պայթում։ Անցեալ գիշեր թշնամու երկու կատաղի յարձակումները մենք վանեցինք Կօրօսի լերան մօտ»։

Պաշտօնապէս հաղորդվում է, որ Մալբօրգէտոյի և Պրէդիլի ամրութիւնների դէմ մեր թնդանօթային կրակը թշնամուն պատճառեց չափազանց խոշոր վնասներ և առաջ բերեց մեծ պայթումներ։ Կապրէկի մեր դիրքերի դէմ թշնամին ցերեկով հակայարձակումներ գործեց, բայց նրանք վանվեցին։ Մենք վերցրինք մօտ 200 գերի։

ԱՒՍՏՐՕ-ՍԵՐԲԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
20 յունիսի

ՆԻՇ.—«Պրէսս-բիւրօն» հաղորդում է. «Թշնամին յունիսի 15-ի առաւօտեան կրակ բացեց մեր դիրքերի և Դունայի ափին մօտ գտնվող քաղաքների դէմ։ Պլեշից-Կօրէնիկ զօրաճակատում թշնամին արձակեց աւելի քան 400 ռումբ և սպառեց շատ ռազմամթերք։ Հրացանաձգութիւնը և գնդակացիրների կրակը շարունակվեցին մինչև կէսօր։ Ռազմական տեսակէտից թշնամին հետևանքի չը հասաւ։ Մեր թնդանօթները պատասխանում էին, արձակելով 10 անգամ պակաս ռումբ։ Թշնամին յունիսի 16-ին 7 ռումբ արձակեց Միլանովիչի դէմ, բայց անհետևանք»։

ԾՈՎԻ ՎՐԱ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
20—21 յունիսի

ԼՕՆԴՕՆ.— «Լայտնինգ» ականանաւը անցեալ գիշեր արևելեան ծովափի մօտ վնասվել է սուզանաւի ականից. ներկայումս նա գտնվում է նաւահանգստում։ Նաւաստիներից անհետ կորել են 14-ը։

Լիզարդի մօտ թշնամու սուզանաւը ջրասուզել է անգլիական 2 շոգենաւ, որոնց նաւաստիներն ափ են իջել Ֆալմուտում։ Բացի դրանից՝ Իռլանդիայի ափերի մօտ ռազմանաւից ջրասուզվել է «Վիլերիի» նաւը, որ շաքար էր տանում Կուբից դէպի Կվինստոուն։ Նաւաստիներն ազատվել են։

Բրիտանական մի փոքրիկ նաւ Բրօլուէզի մօտ ընկղմվել է թշնամու սուզանաւից։ Նաւաստիների կազմից 9 հոգուն ազատել է մի ձկնորսանաւ։

ԱԹԷՆՔ.— Հինգ օր առաջ անգլիական մի սուզանաւ ընկղմել է «Շիրկէթ-Խայրիէ» շոգենաւը, որ տեղափոխում էր թիւրքաց մի զօրաբաժին։ Խեղդվել են 800 մարդ։

ՍՏՕԿՀՕԼՄ.— Վիսբից հաղորդում են, որ, վերջին տեղեկութիւնների համաձայն, աւազի մէջ խրված գերմանական «Ալբատրոս» յածանաւի վրա սպանվել են 28, վիրաւորվել են 33 հոգի։

ՍՏՕԿՀՕԼՄ.— Շվէդական մի քանի հակաականանաւեր հրաման ստացան դիմել դէպի Գոտլանդի արևելեան ծովափը։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Գեր. Զօր. շտաբի կողմից։
«Յունիսի 19-ին Դանցիգի նաւահանգիստը մտնելու ժամանակ անգլիական մի սուզանաւ երկու ականով պայթեցրեց գերմանական մի շոգենաւ «Դէյտշլանդի» տիպի։ Մեր ականանաւերից մէնը դիմադրեց գերմանական մի սուզանաւի, որ փորձում էր մօտենալ մեր ռազմանաւերին։ Սուզանաւը ջրի երեսին չերևաց այլևս։ Մեր ականանաւի վնասուածքներն աննշան են։

ԼՕՆԴՕՆ.—Բէլգիական «Բօդուէնիա» շոգենաւը ջրասուզվել է սուզանաւից Օզիլի մօտ. Նաւաստիներից 18-ին տարել են Ֆոլմութ։

Բրիտանական «Րիչմոնդ» շոգենաւը ընկղմել են սուզանաւի օգնութեամբ։ Նաւաստիներին ափ են հանել Պլիմուտում։

ՀԱՄԱԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
20—21 յունիսի

ՊԱՐԻԶ.—«Matin»-ը գրում է, յենվելով ստոյգ աղբիւրի վրա. «Արրասի շրջանում ֆրանսիացիների արշաւանքից առաջ գերմանացիք թուլացրին արևմտեան ռազմաճակատը ի շահ արևելեան զօրաճակատի, ուղարկելով վերջինի կողմը մօտաւորապէս 90 գումարտակ (բատալիօն)։ Երբ սկսվեց արշաւանքը, նրանք կարող էին ուղարկել միայն մօտ 10 գումարտակ։ Այդպիսով ֆրանսիական արշաւանքը կանգնեցրեց գերմանական զօրքերի առաջումը, որոնցից մօտ 8%-ը արևմտեան զօրաճակատի կազմից մինչև մայիս ամիսը ուղարկված էր ռուսների դէմ. բացի դրանից՝ արևելեան պատերազմաբեմն են ուղարկված 4 զօրաբանակ (կօրպուս), որոնք կազմակերպվեցին Գերմանիայի ներքին նահանգներում 1915 թ. սկզբին»։

«Հիւմանիտէն» ներքին գործերի մինիստրի և մի քանի պատգամաւորների միջև տեղի ունեցած խօսակցութեան հիման վրա հաղորդում է, որ այն [illegible]ները, որոնք ձեռք են առնվում դըրդ[illegible] Ֆրանսիայում գտնվող ռուսներին մտ[նել] ֆրանսիական զօրքերի շարքերի մէջ, ունեն սոսկ բարոյական ազդեցութեան բնոյթ։ «Հիւմանիտէն» աւելացնում է, որ ռուսների վրա ճնշումն չի գործադրվի մտնելու օտարազգի լեգիօնի մէջ, այլ իրաւունք տրվի նրանց ընտրել ցանկացած գնդերը։

Պալատն ընդունեց այն օրինագիծը, [որով] լիազօրում է կառավարութեանը գնել յուլիսին, օգոստոսին և սեպտեմբերին 10,000 գլուխ անասուն արտասահմանում։

ԼՕՆԴՕՆ.—Համայնքների պալատը միաձայն ընդունեց պատերազմական պիտոյքների մինիստրութիւն հաստատելու օրինագիծը։

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ.—Պահպանողական կուսակցութեան գործադիր կոմիտէի անդամները միաձայն կուսակցութեան պարագլուխ ընտրեցին Նիկոլայ Ֆիլիպէսկուին, որ շնորհակալութիւն յայտնեց ընտրութեան համար և յայտնեց, որ Ռումինիայի հանդէպ գալը [illegible] ռեակ համաձայնութեան հետ միայն [illegible] դիսանում է միակ կանոնաւոր ճանապարհը։

ՍՏՕԿՀՕԼՄ.—Անգլօ-շվէդական մաս[նաժո]ղովի գրագրութիւնները սկսվեցին այսօր [պաշ]տօնապէս արտաքին գործերի մինիս[տրի] ճառով, որին պատասխանեց անգլիա[կան] դեսպանը։

ՍՏՕԿՀՕԼՄ.—Երեկոյեան երկու գերմանասէր լրագիրներ՝ «Աֆտօն Բլադէտը» և «Նիադագլիգ-Տալէհանդան»՝ «Ալբատրոսի» գործի առիթով պահանջում են պա[տժել] ռուսաց նաւատորմի հրամանատարին, իբր թէ խախտեց Շվէդիայի չէզոքութ[իւնը]։ Մանաւանդ խիստ տոն է գործածում «Աֆտօն Բլադէտը», որ ասում է, թէ չը [պէտք] է բաւականանալ Ռուսաստանի բացատ[րու]թիւններով, այլ պէտք է պահանջել [երաշ]խիքներ, որոնք կարող են պաշտպա[նել] Շվէդիայի անկախութիւնը իբրև սուվերէն տէրութեան։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Մեր «Իլյա Մուրոմէց» յունիսի 14-ին Սանի շրջանում 3 ռումբ նետեց թշնամու պատերազմական սայլերի վրա, յետոյ նետեց 7 ռումբ Պրժեվորսկի կայարանի վրա, ուր առաջ եկան հրդեհներ՝ կանգնած գնացքներից մէնի մէջ։ Ծուխը պատեց մի քանի քառակուսի վերստ տարածութիւն։ Գերմանական լրագիրների ասելով, այդ գնացքի մէջ պայթել են 30,000 ռումբ և հրդեհի ժամանակ սպանվել են մի քանի մարդ։

Պաշտօնական։ Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից. «Պետական յանցագործութեան գործի յետագայ քննութիւնից պարզվեց, որ արժանի պատժի ենթարկվեց Մեասօէդովը, որ մեղսակից են նաև Մեասօէդովի գործակիցներ Բորիս Ֆրէյդբէրգը, Շիրման և Ահարոն Զալցմանովը, որոնք դաշտային պատերազմական դատարանի վճռով յունիսի 18-ին կախաղանի դատապարտվեցին։ Մնացած մեղադրեալների վերաբերմամբ տեղեկութիւն կը տրվի այս գործի վերջնական քննութիւնից յետոյ»։

Մինիստրների խորհուրդը յատկացրեց 6 միլիօն ռուբլի պատերազմական գործողութիւններից աւերված վայրերի ազգաբնակութեանը ուտելիք, սերմացու և անասունի կեր հայթայթելու գործի համար։

Ռուսաց սինօդի որոշման համաձայն, յուլիսի 8-ին ամենուրեք կատարվելու են եկեղեցական թափօրներ և աղօթքներ ռուսաց զօրքին յաղթութիւն պարգևելու համար։

ԼՕՆԴՕՆ.—Գեներալ Սմիտսը յայտնել է, որ հարաւ-աֆրիկեան կառավարութիւնը առաջարկել է Մեծ-Բրիտանիայի կառավարութեանը կազմակերպել կամաւորների գունդ և ուղարկել ծանր թնդանօթներ։ Այժմ գեներալը սպասում է Մեծ Բրիտանիայի պատասխանին։

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ.—Մի խումբ սեղանաւորներ Մօրգանի գլխաւորութեամբ բանակցութիւններ են վարում տեղաւորել Ամերիկայում անգլիական պատերազմական փոխառութեան 100 միլիօն դոլլարը։

ԿԻԵՎ.—«Մեծ Բրիտանիան Լեհաստանին և Գալիցիային» պատուիրակութիւնն այստեղ ձեռնարկել է կազմակերպելու սննդական կէտեր, սանատորիաներ և ապաստարաններ։

ԱԹԷՆՔ.—Յունաց կառավարութիւնը յունիսի 28-ին վերջ է կանչում զինուորական ծառայութիւնից ազատվածներին ամեն հասակի։

ՊԱՐԻԶ.—«Պըտի Ժուռնալը» հաղորդում է, որ գերմանացիք ֆրանսիական զօրաճակատն են ուղարկում գնացքներ ապակու և շշերի կտորներով լի. նրանք ցանում են այդ՝ այն տեղերում, որոնցով անցնելու են մարդիկ և ձիեր։

ԼՕՆԴՕՆ.—Զօրքին ռազմամթերք հայթայթելու բիլլն ընդունվեց և դարձաւ օրէնք։ Կէրզօնը յայտնեց, որ բիլլը ոչ միայն կը բաւարարէ Անգլիայի կարիքներին, այլ և հնարաւորութիւն կը տայ անհամեմատ լայն կերպով, քան այժմ, օգնել մի քանի դաշնակիցներին։

ՍՏՕԿՀՕԼՄ.— Թղթակցի հետ խօսելիս գերմանական պետական ֆինանսների մինիստր Գէլֆէրիխը յայտնեց, որ Գերմանիան առ այժմ ստացաւ երկու պատերազմական փոխառութիւններից 13½ միլիարդ և մտադիր է ծածկել յետագայ ծախքերը երրորդ 5%-ային պատերազմական փոխառութեամբ։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

◆ Գերմանական կառավարութիւնը յայտարարել է սօցիալ-դեմօկրատական կուսակցութեան, որ հաշտութեան պրօպագանդայի դէպքում նա կը ձերբակալէ կուսակցութեան պարագլուխներին։

◆ Արևելեան ռազմաճակատում գերմանական աէրօպլաններից թռուցիկներ են ձգում թուրքերէն լեզուով, յորդորելով մահմեդականներին միանալ գերմանացիների հետ։

◆ „Р. В.“-ին հաղորդում են, որ Գերմանիայում բամբակ պատրաստող գործարաններին հրամայված է դադարեցնել աշխատանքները մինչև օգոստոսը։

◆ Պարիզից հաղորդում են, որ գերմանացիք նորից փակել են հոլլանդական-բէլգիական սահմանը, որովհետև մեծաքանակ ուժեր փոխադրվում են Ֆլանդրիա և Իպրի, Լիլլի ու Արրասի շրջանները, ուր գերմանացիք վճռական ճակատամարտ են տալու ֆրանսիացիներին։

◆ Վօլֆի գործակալութիւնը յայտնեց, որ շվէդական թագուհին Բեռլինի ուսանողներին ասել է, երբ սրանք երգ էին կատարել նրա պատուին. «Իմ համակրութիւնը Գերմանիայի կողմն է»։ Շվէդական պաշտօնական օրգանը այդ տեղեկութեան մէջ ուղղումն է մտցնում, որը սակայն չէ փոխում ասածի միտքը։

◆ Բուլղարական պաշտօնական օրգանը, յայտնելով որ Սոֆիայում սպասվում է անգլիացի գեներալ, որ Ֆերդինանդ արքային յանձնելու է Գէօրգ թագաւորի նամակը, յաւելացնում է, թէ բոլոր նամակներն անօգուտ են, եթէ Բուլղարիան չը ստանայ Մակեդոնիան։ Բուլղարիան կօգնէ նրանց, որոնք կը տան Բուլղարիային Մակեդոնիան։

◆ Դիւանագէտները հաստատում են, որ Չեռնոգորիան գրաւել է Սկուտարին առանց քառեակ դաշնակցութեան համաձայնութեան։

◆ Բեռլինում ցնցող տպաւորութիւն է գործել Բարձրագոյն ռեսկրիպտը յանուն Ի. Լ. Գօրեմիկինի։ Այդ համարում են Բարձր իշխանութեան և ժողովրդի միաձուլումը։ «Բեր. Տագեբլատը» գրում է. «Ռեսկրիպտը հերքում է Շվէդիայից եկած սուտ տեղեկութիւնները, թէ ռուս ժողովուրդը յոգնել է կռւից։ Դուման կը խօսի պատերազմը մինչև վերջը տանելու օգտին, մինիստրական փոփոխութիւնները չեն կարելի համարել որպէս հաշտութեան նախապատրաստում»։

◆ Վիլհէլմը շատ մտայոյզ է տրամադրված. չը նայած նրա խոստումներին, պատերազմը շարունակվում է ամբողջ տարի. գերմանական զինուորական իշխանութիւնները վտանգաւոր շարժումներ են նախատեսում, եթէ գերմանական զօրքը հեռանայ գրաւած շրջաններից. գերմանական մամուլը ժողովրդին մխիթարելու համար բաց է թողնում սուտ լուրեր, թէ Ֆրանսիայում, Անգլիայում և Ռուսաստանում յեղափոխութիւն է. լրագիրներին խստիւ արգելված է գրել այն մասին, թէ դաշնակիցները վճռել են կռուել մինչև վերջնական յաղթութիւն։

◆ Վիլհէլմը մի օր անց է կացրել Լոձում։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
20—21 յունիսի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.— Բարեգործական վիճակախաղի 2-րդ նուագի տոմսերից 50,000 ր. շահեց սէրիա 10720, տոմսի համար 72։

ՊԱՐԻԶ.—Այստեղ վախճանվեց Մէկսիկայի նախկին նախագահ Պորֆիրի Դիազը։

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ.—Պուէբլոյից յունիսի 11-ին ստացված հեռագիրը հաղորդում է, որ Մէկսիկօ քաղաքին տիրանալու համար Կարանցայի և Ցապատի կողմնակիցների միջև սկսված կռիւը տևեց 8 օր։ Սահմանադրականների զօրքի հրամանատար գեներալ Գուէբլօն 30,000 զինուորի գլուխ անցած հանդիպեց յուսահատ դիմադրութեան գեներալ Ցապատի զօրքի և ճանապարհներին պատնէշներ շինած բնակիչների կողմից։ Սահմանադրականները ներս խուժեցին Մէկսիկօյի արուարձանը, յուսալով ձեռք ձգել ջրանցքը, բայց վանվեցին խոշոր կորուստներով։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Ի Տէր հանգուցեալ Մեծ Իշխան Կօնստանտին Կօնստանտինովիչի մահվան 20-րդ օրվայ առիթով մատուցվեց պատարագ Այրի Կայսրուհի Մարիա Ֆէօդորովնայի, հելլէնների թագուհու և Կայսերական Գերդաստանի այլ անձերի ներկայութեամբ։

Միևնոյն օրը հանգուցեալ Մեծ Իշխանի յիշատակին հոգեհանգիստ կատարվեց Գիտութեանց Ճեմարանում և զինուորական կրթարանների գլխաւոր վարչութեան մէջ։

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ.—Մի անյայտ, ըստ երևոյթ[ին] գերմանացի, ատրճանակ պարպեց Մօրգանի վրա, վիրաւորելով նրան կրծքից [և] ձեռքից։ Հարցաքննութեան ժամանակ ոճրագործը յայտնեց, որ նա հետամուտ էր, որպէս զի Մօրգանը օգտվէ իր մեծ ազդեցութիւնից հաշտութիւնը շուտով կնքելու նպաստելու համար։ Պարզվեց, որ ոճրագործը գերմանացի է Ֆրանկ Գօլտ անունով, Կօրնէլի համալսարանի գերմանական [illegible] պրոֆէսոր։ Մօրգանի ինքնազգացումը բաւարար է։ Անգլիայի դեսպանը նախաճաշեց Մօրգանի մօտ և ականատես էր մահափորձին։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ.—Կէս գիշերին Կապիտօլիումում պայթում եղաւ, որից բաւական վնասվեց այն շինութեան մի մասը, [որի] մէջ գտնվում է սենատի նիստերի դահլիճը։ Պայթումը առաջ եկաւ վերօյիշեալ Գօլտի նետած ռումբից։

ՄՕՍԿՎԱ.—Ռուս-չեխական ընկերութեան հանդիսաւոր նիստի ժամանակ, համալսարանում բացվեց Հուսի ժամանակա[կից] գիպսային կիսարձանը նրա մահվան 500-ամեակի առիթով։ Արտասանվեցին ճառեր ռուսերէն և չեխերէն։ Հուսին նուիրված ռուս-չեխական հանդէսները տևելու են երկու օր։

ՍՕՖԻԱ.—Կէսօրից յետոյ վախճանվեց բուլղարական էկզարխ Յովսէփը։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՅՕԳՈՒՏ ՀԱՅ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐԻ

Ստացանք 1) Ախալքալաքից, Մարգար Աւագեանից, յանձնելի Հայ Նպաստամ. Ընկերութեան՝ 10 ռ., 2) Պետրօգրադից, [illegible]գուհի Ստեփանեանից, յանձնելի Հայ Նպաստամատոյց Ընկ.՝ Վանի աղէտեալների [հա]մար՝ 10 ռ., 3) Ղազախից, Յ. Տէր-Մ[illegible]

կեսնի միջոցով, Ա. Ցովհաննիսեանի որդու մկրտութեան հանդիսին հաւաքված՝ 18 ր. 75 կ., 4) Դաւթինկա գիւղից, Ս. Լուսաւորչի տօնի առիթով հանգանակված տեղում պ. պ. Մ. Սիմաւոնեանի և Գ. Մելքոնեանի միջոցով՝ 8 ր. 30 կ.։ Գումարը՝ 47 ր. 5 կ.։ Նախկին ստացված 36,922 ր. 3 կ. գումարի հետ միասին (տես «Մշակ» № 130) ունենք ստացած 36,969 ռուբ. 8 կ.։

ՅՕԳՈՒՏ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐԻ

Ստացանք Գէօրգիէվսկից, Ներսէս քահ. Վարդանեանի միջոցով հանգանակված տեղում (նուիրատուների ցուցակը կը տպվի)—523 ր. 25 կ.։ Նախկին ստացված 32,804 ր. 3 կ. հետ միասին (տես «Մշակ № 130) ունենք ստացած 33,327 ռուբ. 28 կ.։

ՑՈՒՑԱԿ

Ածանասիեվսկի-Պօստի գիւղի նուիրատուների

(Յօգուտ հայ փախստականների և կամաւորների որբերի և այրիների)

(Տես «Մշակ» № 115)

Ց. Քոչկանեան 3 ր., Մ. Աւճեան և Կ. Կէօչեան 2-ական ր., Կ. Առաքելեան, Ս. Փափազեան, Դ. Կուլղուրումեան, Գ. Մելքոնեան, Գ. Բալաբանեան, Ց. Ստեփանեան, Գ. Բաղդասարեան և Կ. Սնափյեան 1-ական ր., Գ. Փափազեան, Ց. Թանմազեան, Ն. Թիքիքեան, Ս. Խանջեան, Բ. Թանմազեան, Ս. Մաթոսեան, Ց. Խանջեան, Խ. Թանմազեան, Պ. Կէօչեան, Մ. Կէտեան, Վ. Սէլվեան, Գ. Օֆլեան, Գ. Մամջեան, Պ. Թանմազեան, Ց. Աբիյանեան, Մ. Գ. Մելքոնեան Ս. Մելքոնեան, Է. Մելքոնեան, Հ. Փափազեան, Ն. Կէօչեան, Կ. Դեմիրչեան, Ց. Թօղլեան, Գ. Բալաբանեան, Ն. Ղազարեան, Պ. Մալխասեան և Ց. Միսաէլիմեան 50-ական կ., Գ. Ղազարեան 35 կ., Կ. Խանջեան և Կ. Զուվալչեան 30-ական կ., Տ. Անտոնեան և տ. Մ. Անտոնեան 25-ական կ., Կ. Սէլվանեան, Կ. Աբիյանեան, Մ. Ղազարեան և Ա. Մամջեան 20-ական կ.։ Գումար՝ 30 ր. 25 կ., որից 25 կ. դրամի փոխադրութեանը յատկացված։

ՎեՀԱՓԱՌ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԻՒՐՕՅԻՆ

Մայիսի 19-ին Հայկական Բիւրօյի փոխնախագահ պ. Ցովհ. Խանումը անձամբ ներկայանալով Կաթողիկոսին՝ պատիւ է ունեցել մատուցանել Նրան զեկուցագիր Բիւրօյի անցեալ գործունէութեան մասին։

Վեհափառ Կաթողիկոսը ծանօթանալով յիշեալ զեկուցագրի հետ՝ բարեհաճել է մակագրել հետեւեալը.

Կարդալով Թիֆլիսի Հայկ. Ազգային Բիւրօյի այս համառօտ տեղեկագիրը, յայտնում ենք Մեր գոհունակութիւնը և օրհնութիւնը Բիւրօյի անդամներին, մաղթելով նրանց առաւել եռանդուն և հետատես գործունէութիւն ազգային-մարդասիրական ասպարէզում.

Այս մասին կաթողիկոսական դիւանատունը յատուկ գրութեամբ յունիսի 9-ից յայտնել է Բիւրօյին։

ԿՈՎԿԱՍԻ ՋԵՐՄՈՒԿԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կովկասը, շնորհիւ իր բազմահարթ մակերեւոյթի, օժտված է հանքային ջրերի խայտաբղէտ առատութեամբ։ Հանքային ջուրը՝ ջերմուկը դեռ հին դարերից կովկասցու ժողովրդական բանահիւսութեան մէջ յայտնի է եղել, դրան նուիրված են մի շարք պատմուածքներ, որոնց մէջ երեւան է գալիս ջերմուկը, որպէս բուժիչ վայր. մինչեւ այժմ էլ մեր ժողովրդի մէջ «թթու ջուրը» և զանազան տեսակի բուժիչ ճահիճները, մշտական ցեխով, ծառայում են գիւղական հաւաքոյթների վայր. տօն օրերին այնտեղ են ժողովվում ջահիլները և իրանց խաղերը կատարում։ Բայց մինչեւ ներկայ պատերազմի բռնկումը, օգտագործելու նպատակով լուրջ ուշադրութիւն չէր դարձված Կովկասի ջերմուկների վրա, գիտական մանրազնին հետազօտութեան չէին ենթարկված և անծանօթ էին Ռուսաստանի ջերմուկները—կուրօրտները յաճախող հասարակութեան։ Երբ պատերազմի շնորհիւ փակվեցին ճանապարհները և Արեւմտեան Եւրօպայի ջերմուկները անմատչելի դարձան, Ռուսաստանում կարգաւ հայրենի բուժավայրերի կարգաւորման պահանջը։

Ահա այդ պահանջի արձագանքն է և Կովկասի ջերմուկային ընկերութիւնը, որի անդրանիկ ընդհ. ժողովի մասին «Մշակում» լուր կար։ Ես ներկայ էի այդ ժողովին և երկար որոնում էի մէկին, որ պէտք է այդտեղ լինէր, բայց չը կար. նա շատերի նման անտարբեր չէր կարող լինել և ամանց նման չէր գալ ու միայն հանդիսատես չէր լինի... Դա Ալ. Բալանթարն էր, Կովկասի բնութեան սիրահարը և Նրա հարստութիւնների յայտնագործողը, երկրի գիւղատնտեսական զարգացման պլանը և բարենորոգումների առաքեալը։ Այդ ժողովում առանձնապէս զգացվեց Նրա բացակայութիւնը։

Նորածին ընկերութիւնը, որի հիմնադիրները են Կովկասի անուանի հասարակական գործիչներ, նպատակ ունի Կովկասի բուժավայրերի բազմակողմանի ուսումնասիրութիւնը, նրանց յայտնագործումը, զարգացումը և կատարելագործումը։ Այդ նպատակների համար նախագծված են մի շարք միջոցներ՝ 1) տեղեկութիւնների ժողովումը անկետաների, էկսկուրսիաների և յանձնարարութիւնների միջոցներով. 2) ուսումնասիրութիւններ և լաբօրատօրիաների կազմակերպումը, հանքային աղբիւրների, ցեխերի և անտառների պահպանումը. 3) ժողոված տեղեկութիւնների և ուսումնասիրութիւնների հետեւանքի համաձայն միջոցներ ձեռք առնել բուժավայրեր կառուցանելու մասնաւոր նախաձեռնութեամբ և կապիտալով և կամ սեփական ուժերով. 4) նախագծեր կազմել և միջնորդութիւն յարուցել՝ գոյութիւն ունեցած բուժավայրերի կատարելագործման համար։

Ընկերութեան կանոնադրութիւնը կազմված է սովորական ծրագրով և իրաւունք է տալիս ճիւղեր բանալու այնտեղ, ուր կայ 10 մշտական անդամ. ամեն ոք իրաւունք ունի անդամագրվել, վճարելով ամենաքիչը 5 ռուբլի։

Առաջին ընդհ. ժողովում պարզվեց ընկերութեան առաջիկայ գործունէութեան ծրագիրը. գիտական հետազօտութեան պէտք է ենթարկվեն մի շարք ջերմուկներ, ի միջի այլոց և Դիլիջանի «թթու ջուրը», էկսկուրսիաներ են կազմակերպվում դէպի Բօրժոմ և ուրիշ բուժավայրեր՝ կատարելագործելու համար։

Մենք մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւենք նորածին ընկերութեան առաջին քայլերին. այդ պէտք է անենք մանաւանդ այժմ, երբ պատնէշները վերանում են և հնարաւորութիւնների լայն ասպարէզ է բացվում Հայաստանի ջերմուկների օգտագործման համար. յիշե՞նք որդեօք Ջնգուշի և Զուլամերկի, Հասան-Ղալայի և Զախուրի հանքային ջրերը։

Նորածին ընկերութիւնը մեծ գործ ունի կատարելու. նա կոչված է յայտնագործելու մեր երկրի թաքնված ուժերը, բարձրացնելու այն սաւանը, որ ծածկում է մեր երկրի գանձերը։ Բաւական է, որքան անգործադրելի մնացին։

Գ. Տէր-Ռուբինեան

ԿՈՕՊԵՐԱՑԻԱՆ ԵՒ ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՑՉՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր գաւառական տխուր իրականութեան մէջ, մեծ մասամբ, մեր յոյսը դրել ենք գիւղական ուսուցիչների վրա, ոչ միայն մատաղ սերնդի կրթական գործում, այլ և շատ բաներում։

Ճիշդ է, նրանց շարքում թւում ենք և քահանաներին և ինքնուս գիւղական ինտելիգենտներին, բայց ծով չը գիտէ, որ գիւղական քահանաների մեծ մասը տգէտներ են. մնում է ուսուցիչների շարքում, որպէս նրանց օգնականներ, գիւղական ինտելիգենցիան, որը, տարաբաղդաբար, թէ թւով է նուազ և թէ գիտակցական պատրաստութեամբ։

Վերջին տարիներս մամուլը յաճախ է գրում գաւառական կօօպերատիվ ընկերութիւնների մասին և դրանց իրականացման պարտականութիւնը դնում գիւղական ուսուցչի վրա։ Առաջարկվում է, որ ուսուցիչը եթէ ինքը անձամբ անկարող է գործի գլուխ անցնել, նախաձեռնող հանդիսանալ, գոնէ պրօպագանդ մղի այդ մասին ժողովրդի մէջ և նրա ինքնագիտակցութիւնը զարթեցնի։ Բոլորս էլ կասենք, որ լաւ բնցեալ է, սակայն տեսնենք իրականութեան մէջ որքան է նա կիրառվում և գործադրութիւն ստանում։

Եթէ ուշադիր հետեւելու լինենք լրագրութեան, կը տեսնենք, որ մեր գաւառական ուսուցիչների զարթեցրած հարցերը շատ միատեսակ են. նրանք, մեծ մասամբ, պտտվում են մանկավարժական, դպրոցական, ընտրողական հարցերի շուրջը և բնութեան հասցրած աղէտների, տարվայ լաւ ու վատ բերքերի և այլն երկրորդական հարցերի շուրջը։ Եւ Մեր գաւառական ուսուցիչն նա այդ ամենը գրելիս՝ շատ զգուշութեամբ է գրի առնում, որ չը լինի դրչի անզգուշութեամբ ճշմարտութիւն գրի առնի և «անգիտակցաբար» հոգաբարձուներից կամ գիւղի աղաներից մէկն ու մէկի «անբիծ» պատիւը շօշափի, գիւղական կուլակների արարքները հրապարակի։ Զի որ հայ ուսուցիչը առանց այն էլ սատանդական է և իր դրութիւնով էլ կախումն ունեցող գիւղական այդ դասակարգերից։

Մենք գիտենք, որ գաւառում, մեծ մասամբ, հոգաբարձուները լինում են վաճառական դասակարգից։

Եթէ ուսուցչի գտնված տեղում, պատահմամբ, գոյութիւն ունի սպառող. ընկեր. և հոգաբարձուներից էլ կայ խանութպան, ուսուցիչը ոչ միայն ստիպված է լռել՝ նրա օգտակարութեան մասին ճառելուց, այլ և ոտք չը դնել այդ սպառ. ընկ. խանութը, որովհետեւ...

Եթէ մի որեւէ խնջոյքում գտնվում է յանդուգն մէկը, որը համոզված լինելով այդ հիմնարկութեան օգտակարութեանը կարմիր հեղուկի ազդեցութեան տակ՝ խմում է այդ հիմնարկութեան յառաջադիմութեան կենացը, և եթէ հոգաբարձուն էլ է ներկայ, ուսուցիչը ստիպված է, հոգաբարձուի օրինակին հետեւելով, արհամարհական ժպիտով, լուռ քամել բաժակը, հակառակ դէպքում շատ կամաց, շշուկով, յիշում է այդ կենացը, որովհետեւ...

Դիցուք սպառ. ընկ. լիազօրների ժողով է, խնդրում են և ուսուցչին ներկայ լինել՝ որպէս խորհրդատու։ Նա խոստանում է գնալ, բայց ստիպված է լինում չը գնալ և միւս օրը իրան արդարացնել զանազան պատճառաբանութիւններով. այդ էլ անում է, որովհետեւ...

Սպառ. ընկ. անպարտաճանաչ անդամները և ոչ անդամ անբարեմիտները, այդ գործի հիմնարկութեան գաղափարը չփոթելով, տեղի-անտեղի խօսում, բամբասում են այդ հիմնարկութեան կառավարիչներին, դատում, դատափետում նրանց գործունէութիւնը, նաև գոյութիւն չունեցող մանր թերութիւնները. դրանց մասին խօսում է և վաճառական հոգաբարձուն։ Լսում է այդ ամենը և ուսուցիչը։ Նա գիտէ, որ այդ բոլորը խօսողների բթամտութեան արդիւնք է կամ յետին մտքերով յերիւրված, բայց ստիպված լռում է, որովհետեւ...

Եւ եթէ ուսուցչի պաշտօնատեղին այնպիսի մի վայր է, ուր չը կայ սպառ. ընկ., այլ կան խանութպաններ, նրանց թւում և հոգաբարձու անդամ, եթէ ուսուցիչը անզգուշութիւն է ունենում այդպիսի ընկերութեան մասին ճառել, նրա փեշը քաշում են, և նա ստիպված լռում է, որովհետեւ...

Ինչու է գիւղացին այդպիսիներին ընտրում կասենք՝ որովհետեւ գիւղացին համոզված է, որ եթէ Մաթոսը վաճառական է, փող ունի. կը նշանակի նա Թաթոսից էլ խելօք կը լինի, իսկ թէ այդ հարստութիւնը ինչ միջոցներով է ձեռք բերված և որքանով օգուտ կը բերի նրա ստանձնած պաշտօնին, այդ մասին նա մտածել չը գիտէ ու կարողութիւն էլ չունի դատելու։

Ահա այդպիսի կախման պայմաններում գիւղական ուսուցչից պահանջում ենք, որ նա, դիցուք, պրօպագանդ մղի սպառող. ընկերութիւններ հիմնելու մասին գիւղերում։

Ուսուցիչը գիւղ գալով, հէնց այդ բոպէից, գործ ունի վաճառական հոգաբարձուի հետ։ Նա գիւղում աչք է բաց անում, տեսնում հոգաբարձուին. տեսնում է և այն, որ գիւղացիների մէջ էլի հոգաբարձուն է, որ կրում է մաքուր հագուստ, շապիկ ունի, մարդավայել բնակարան և ախորժակը գրգռելու չափ խորտիկներով սեղան՝ եւրօպական ճաշակով։

Ուսուցիչը, ով էլ լինի, օրական մի անգամ մտնում է հոգաբարձուի խանութը և դրսում գովում նրա «բարեխղճութիւնը» առեւտրի մէջ։ Եւ եթէ ներսից մի բան ուսուցչին ճնշում է, նրա խիղճը բողոքում է՝ իրա անքննադատ վերաբերմունքին, նա ստիպված է անտես առնել և այդ, որովհետեւ...

Ուսուցչի համար շատ շուտով պարզվում է՝ ամբողջ կեղեքվելը գիւղի չարչի-վաճառականներից, տեսնում է նրանց անկոնտրոլ չափերը, կշիռը, կշռաքարերը և հաշիւները և շատ՝ միայն վաճառականին յատուկ նրբութիւններով անբարեխղճութիւններ... Բայց նա ստիպված է լռել, որովհետեւ նա կարդում է լրագրութեան էջերում՝ գաւառում կօօպերատիվ ընկերութիւններ հիմնելու մասին, որպէս արմատական միջոց, գիւղացիներին ազատելու շահագործումից, և ընդունում այդ յօդուածի ամեն մի բառը սրբութիւն։ Ուզում է այդ միտքը արծարծել ժողովրդի մէջ, նոյն իսկ ծնողական ժողովների միջոցով, բայց յիշելով որ «սպիտակ շանը բամբակ առնողին միաս էր», ստիպված լռում է, որովհետեւ...

Այդ ձեւի գործելակերպով ուսուցիչը ապահով է, որ միւս ուսումնական տարին էլ կը պաշտօնավարի, և հռչակվում է ամենագործունեայ ու տաղանդաւոր ուսուցիչ և գիւղական աչքաբաց գործիչ։ Բայց մի օր ուսուցչի խիղճը դիմադրում է նրան. մի ներքին ձայն բողոքում է նրա համակերպվելուն դէմ, և նա այդ բոպէից երկու կրակի մէջ է, որովհետեւ...

Ու քանի որ հայ գիւղական ուսուցիչը կախման մէջ կը մնայ, քանի որ նրա սատանդականութեան առաջը, խելացի միջոցներով, առնված չի լինի. քանի որ նա իր պաշտօնավարութիւնը կապած չի լինի և գաղափարի հետ, զուր յոյսեր կը լինէր կօօպերատիվ ընկերութիւնների տարածման ճական յոյսը դնել գիւղական ուսուցչութեան վրա։ Ներկայ պայմաններում նրանք կարող են օժանդակ ոյժ լինել. բայց եթէ փոխվեն նրանց կախման պայմանները, նա կարող է, համարձակ, և նախաձեռնող հանդիսանալ և ազատ պրօպագանդ մղել։ Սակայն չը մոռանանք ասել, որ կան բացառիկ անհատ ուսուցիչներ, որոնք կանգ չեն առնում այդպիսի խոչընդոտների դէմ և գործում են անվախ՝ առանց դաւաճանելու իրանց սկզբունքին, որպիսիները, ինչ խօսք, արժանի են բոլորիս յարգանքին. բայց հատ-հատ անհատ ծաղիկներով ընդհանուր գարուն չի լինի։

Ս. Բողդանեց

Մեղրի

ՇԱՄԱԽՈՒ ԹԵՄԱԿԱՆ ՆՈՐ ԴՊՐՈՑԻ ԱՌԻԹՈՎ

I

Շամախու թեմ. դպրոցի տեղի և բացման հարցերը վերջերս մեր հասարակական շրջաններում և մամուլի մէջ արդէն անդրադարձան։

Այդ առիթով և ես կուզէի արտայայտվել։

Նախ պէտք է ասել, որ իրաւունք արդէն ստացվել է դպրոցը բանալ Շամախում այն հիման վրա, որ նա թեմական դպրոց ունեցել է դեռ Ներսէս V-ի և այն ժամանակվայ առաջնորդ Օհան եպ.-ի օրերից մինչեւ Մակար կաթողիկոսի օրերը. բայց տեղային միջոցներով պահպանվելու շնորհիւ ոչ կարողացաւ իր ստորին դասարաններից բարձրանալ և ոչ էլ համբաւ ունենալ և վերջն էլ ստիպված եղաւ ընդհատել իր գոյութիւնը։ Սրանում արդէն՝ չը գիտենք յանցանքը քանիցս ռեւիզիաների ենթարկված շամախեցուն վերագրել, ամբողջ թեմին վերագրել, թէ իրանց ներհը չը խնդարող առաջնորդների ամբողջ շարքին. բայց փաստ է, որ նա եղել է և իր գոյութեան իրաւունքը իրաւաբանօրէն պահպանել է մինչեւ օրս, որի զօրութեամբ էլ վերաբացման դէպքում ոչ թէ իրաւունք խնդրվեց, այլ ի յայտ կացուցվեց միայն պատշաճաւոր իշխանութեան։

Այսպէս կամ այնպէս՝ մեր թեմին պակասութիւն բերող այս դրութիւնը երկար տեւել չէր կարող։

Ժամանակի պահանջող լեզուն հարցը հրապարակով դրեց թեմի և մանաւանդ մեր նախկին առաջնորդ Անանիա արքեպիսկոպոսի առաջ և պահանջեց նրանից գործ և օգտվել նպաստաւոր հանգամանքից։

Եւ նա արձագանք տուեց։

Նա ձեռնամուխ եղաւ այլ ես անյետաձգելի գործին և ձեռք բերեց քաղաքից առանց վճարի 3600 քառ. սաժ. մի հողաբաժին թեմ. դպրոց կառուցանելու որոշումով, որ յետոյ հաստատեցին նահանգապետն և փոխարքայի դիւանն ևս։ Այնուհետեւ, դպրոցի բացման իրաւունքը ձեռք բերելու աշխատութիւնից յետոյ, Անանիա արքեպ.-ի երրորդ քայլը լինում է ծխախոտի գործարանատէր պ. Միրզաբէկեանին դիմելը, որը սիրայօժար ընդունելով սրբազանի առաջարկը՝ նուիրում է կանխիկ 25,000 ր. իր հայրենի երկիր Շամախում կառուցվելիք դպրոցի համար և խոստանում է կարիքի դէպքում կրկին օգնել։ Եւ վերջապէս նրա գործի չորրորդ շրջանը կազմում է շինութեան յատակագիծ պատուիրել ու հաստատել տալը, հողաբաժնի անձամբ պաշտօնապէս ընդունելն ու շուրջը խրամատ փորել տալը, համաձայն նահանգապետի պահանջի կառուցման տեղի ամրութեան արձանագրութեան—հէնց մեր ձեռքով որպէս քաղաքային տեխնիկի—կազմելը, շինութեան համար քար պատրաստելը և այլն. և հէնց այդ միջոցին խորին վշտով, որ իր սկսածը իրան չաջողվեց աւարտել, Անանիա արքեպ. փոխադրվում է Էջմիածին։

II

Անցած ամառը գալիս է նոր առաջնորդ Կարապետ եպ., որի ժամանման սկզբի օրերից լուր է տարածվում, թէ նա մտադիր է թեմ. դպրոցը և առանց Բագու փոխադրել։ Այդ լուրը տպաւորութիւն է անում տեղիս ոչ միայն հայերի, այլ նոյնիսկ թուրքերի վրա։

Եւ ահա՝ փայլուն տենչերով սպասելիքներս տեսնելու փոխարէն, նորերս ստանում ենք Կարապետ եպ.-ի ծանուցումը, որով առաջարկվում է ծխ. ժողով կազմել երկու պատգամաւոր ընտրելու, սոյն յունիսի 7-ին Շամախում կայանացած թեմակ. ժողովում քննելու այն հարցը, թէ ինչ միջոցներով պիտի կառուցվի դպրոցի շինութիւնը և պահվի դպրոցը։

Մենք կարծում էինք, որ այդ միջոցները նա ինքը պիտի մտածէր ու գտնէր՝ ունենալով ձեռքին ամբողջ թեմը և լաւ համբաւ։

Պատգամաւորական ընտրութիւններին բաց սկզբից և եթ անյարմար ձև տրվեց, որի հետեւանքով՝ Շամախու և Գեօկչայի գաւառները, միասին, իրանց խոշոր նոյնիսկ 500—1000 ծուխ ունեցող 44 հայոց գիւղերով, տասնեակ եկեղեցիներով ու քահանաներով ունեցան 6 պատգամաւոր, իսկ միայն Բագուն—հակառակ մշտական, նոյնիսկ կաթողիկոսական ընտրութիւնների դէպքերում տեսածներիս, որ 2 պատգամաւոր է տուել—այս բացառիկ դէպքում ունեցաւ 8 պատգամաւոր։ Սա արդէն ոչ միայն աչք ծակելու չափ սուր է, այլ ուղղակի կասենք անարդարութիւն է, մանաւանդ եթէ աչքի առաջ ունենանք Բագուի հայերի այն մասը, որ ենթակայ է մեր թեմին։ Այս առիթով ծխ. ժողովը մեզ երկու պատգամաւորներիս արդէն լիազօրել է՝ խնդիրը պարզելու՝ սինոդի և առաջնորդի առաջ՝ բաւարարող պատասխաններով, որոնց արդէն ժամանակին դիմեցինք։

III

Այս նոյն թեմականի խնդիրը հրապարակ էր եկել նաև 1896 թւին. այն ժամանակ էլ մեր համեստ կարծիքը յայտնեցինք «Մշակի» № 139-ի մէջ, որով պաշտպանում էինք այն գաղափարը, թէ դպրոցը պիտի բանալ Շամախում։

Մենք կողմնակից ենք թեմականի Շամախում բացվելուն հետեւեալ պատճառաբանութեամբ.

1) Որ ամբողջ Արեւելեան Կովկասում միայն Շամախին է, որ իր անհաշիւ գաւառով—որ յետոյ բաժանվեց 2 մասի—ունի մշտնջենաւոր և աւրէ-ցաւրի աճող նստակեաց հայ գիւղացիութիւն, բայց անկուլտուր, ճակատագրի և դաժան քահանաների խնամքին յանձնված և սոէկ հաւատորսների որշաւանքին ենթակայ։ Այս կղզիացած հայ տարրը կրկնապատկվող ապագան դեռ թողնենք. նա հէնց այսօր էլ մեծ պէտք ունի սիստեմատիկաբար իր մէջը ընդունելու գոնէ թեմականաւարտների մի որոշ թիւ, որ ստանձնի նրա կրթական, բարոյական, հասարակական և այլ գործերի ղեկը և այդպիսով քիչ-քիչ բարեփոխի աչքից թողած, մտքից գցած կովկասահայութեան այս օազիսի միջնադարեան կեանքը, որ հէնց սրա մէջն է կայանում առ հասարակ թեմ. դպրոցի բացման գաղափարը. ուրեմն նա իր բուն նպատակին էլ կը ծառայէ, երբ այդ դպրոցը բացվի՝ այդ նոյն ժողովրդի սրտի վրա։ Մենք հիմք ունենք մտածելու, որ հէնց այս հանգամանքն է պատճառ եղել, որ իր ժամանակին Շամախին է առաջնորդանիստ վայր համարվել։ Դպրոցական գործն էլ անշուշտ պիտի շաղկապել առաջինի հետ։

2) Թեմ. դպրոց ունենալու իրաւական և բարոյական կողմը թեքված պիտի լինի ոչ դէպի Բագուն, այլ դէպի Շամախին՝ նրա կէս դարից աւելի վայելած և պահպանած իրաւունքի հիման վրա, որ այսօր էլ նա յայտնվել է ոչ իբրեւ մի նոր ձեռնարկութիւն, այլ իբրեւ հին հիմքի վրա կառուցանվող մի շէնք։

3) Բագուն որպէս վաճառականական և գործարանական քաղաք ունի իր կարիքներին համապատասխանող թէ մասնագիտական և թէ միջնակարգ բազմաթիւ դպրոցներ և թէ կարող է շատ նորերի համար էլ իրաւունք ձեռք բերել։ Եւ այս բոլորից յետոյ ջանալ դէպի իրան քաշել՝ հէնց ընդունենք թէ թւով էլ իրան հաւասար՝ իր հարազատ եղբօր ունեցած-չունեցած ձեռքի մի հատիկն էլ, սա արդեօք անարդարութիւն չի լինի։ Սա նման չէ այն բանին, որ մէկը ուտի տասը տեսակ, իսկ միւսը մի կտոր հաց էլ չունենայ։

4) Բագուի հայերի մեծ մասի կապը այդ քաղաքի հետ որպէս եկւորների՝ պայմանական է. գաղտնիք չէ, որ նրա ամբողջ բաղդը կապված է նաւթի հետ. և եթէ մի օրից մի օր նրա գործերի հրապարը թէկուզ մասամբ պակասի, այնտեղ չի մնալ ոչ թէ հայութեան, այլ նրա ամբողջ բնակչութեան կէսն անգամ։ Միւս կողմից՝ բագուաբնակ հայերի եթէ ոչ աւելին, գոնէ՝ համարձակ կարելի է ասել՝ $1/_{3}$-ն առանց ընտանիքի ու զաւակների, մենակ գլուխ և իրանց երկրի հետ մշտական երթեւեկութեան մէջ գտնվող աշխատաւորներն են կազմում, որոնք գալիս են ժամանակաւոր, այլ ոչ մշտական բնակութիւն հաստատելու։

5) Բագուի թանգ կեանքն ու բարդ պայմանները թոյլ չեն տայ թեմի գիւղացիներին (որ Բագուն չունի) հարկաւոր չափով մօտենալ ապագայ դպրոցին և օգտվել նրանից, այլ նա իրանից հեռու կը հրի նրանց, և բացի այդ՝ հէնց դպրոցի իր պահպանութիւնն էլ կը պահանջի կրկնակի ծախս, քան Շամախում։ Վերջինում այսպէս չեն դասաւորված պայմանները, գիւղացիութեան հետ ունեցած սերտութիւնն ու բազմակողմանի նրա յարաբերութիւնները։ Բացի այս ամենից՝ դպրոցը Շամախում բանալը պատճառ կը լինի երկու գաւառի ծխ. դպրոցների բարձրացման գործին ևս։

6) Մի ուսումնարանական խնդրում քիչ նշանակութիւն չը պիտի տալ կլիմայական պայմաններին ևս, որ թէ այս և թէ բարոյական կողմից Բագուի մթնոլորտը խիստ ապականված լինելով՝ վաղուց է ճանաչված որպէս մանուկների սպանդանոց, մանաւանդ եկւորների նկատմամբ, և որպէս ժամանակակից Սոդոմ-Գոմոր։ Սա կը խոստովանեն իրանք բագուաբնակներն ևս, որ փաստ է։

7) Ներկայ պատերազմը աշկարա կերպով ցոյց տուեց, թէ մեր երկիրը ճանապարհների հաղորդակցութեան ինչպիսի մեծ կարիք ունի։ Անշուշտ պատերազմը վերջանալուց յետոյ, երբ հերթական հարցերի մէջ մանի Բագու-Շամախի - Աղխաեան գծի շինութեան արդէն վճռված խնդիրը, որ ընդհատվեց պատերազմի պատճառով, այն ժամանակ Շամախին ինքն իրան, որպէս Բագուից 100 վերստի վրա, անկասկած լինելու է գոնէ միջին և ստորին դասակարգի համար ընտանիքներ պահելու վայր, ազատվելով Բագուի սպանիչ ներգործութիւնից և տապալիկան տան վարձից։

Եւ վերջապէս՝

8) Այն շինութիւնը, որ ըստ պատշաճի Բագուն պիտի յատկացնի ապագայ դպրոցի համար, այդպիսի մի տան բերած եկամուտով Շամախում կարելի կը լինի ապահովել դպրոցի գոյութեան խնդիրը։ Իսկ եթէ նրանք մեզ այսպիսի մի ընդհանուր գործում մերժեն, այդ դէպքում մեզ էլ կը մնայ ասել, թէ ջուրը իր ընթացքը կը գտնէ, կարիքը միջոցներ կը ստեղծէ, ինչպէս միւս բոլոր դպրոցներն են այդպիսով բարեկարգվել։

Անպարկեշտութիւն կը լինի, եթէ համաձայնվենք, որ նաւթականի պատճառով բարոյականը ընկճվի կամ սուժի։ Հարցը միայն նաւթականի շուրջը չը պիտի պտտի և չը պէտք է նրանով էլ հէնց խեղդամահ անել նրան։ Սիրուն բառերով քօղարկված քմահաճութիւններից աւելի բարձրում չը մոռանանք որ կանգնած է արդարութիւնը և երկու գաւառների հայութեան սուր զգացվող կարիքի խորքից լսվող լուռ բողոքը։ Զը համաձայնենք, որ նա փոխվի յաւիտենական նզովքի։

Այսպէս կամ այնպէս՝ ողջունել է պէտք այն երեւոյթը, որ հանդէս է եկել մի կարեւոր խնդիր մեր կուլտուրական կեանքի մէջ և ներկայ խառն հանգամանքներում պատրաստութիւններ են տեսնվում լրացնել այն թերին, որ վաղուց էր զգացվում և որ մեր վեց թեմերից միայն Շամախու թեմի ցաւոտ կողմն էր կազմում։

Պատգամաւոր՝ Սմբատ Սարգիսբէկեան

Շ ա մ ա խ ի

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Անընդհատ անձրեւներ

Ղազախ, 16 յունիսի

…ուղացիներին յուսահատեցնում է անձ… որ գալիս է գիշեր-ցերեկ անընդհատ, …տուած խոտերն ամբողջովին անպէտ… …ել են, գարու և ցորենի արտերը գետ… հաւասարվել, հասկերը ցեխի մէջ խըր… Ցորենի և գարու արտերի լաւ հնձելու …անակն է, բայց անձրևը արգելք է լի… Մի քանի գիւղերում խսկ կարկուտը …երը փչացրել է Շամշադինի կողմերում, Ղըղլի, Ղուլալու, Զորաթան և Ջինարլի. …ջին երկու գիւղերում ամեն ինչ ոչըն… …ել է։ Պատմում են, որ խաղողի այգի… …հետքն իսկ չի երեւում. տուները, ճա… …արհներն ամբողջովին խանգարվել են։ …երաղդաբար եր. ժ. 8-ին է պատահել, երբ …դիկ և անասունները տանը հաւաքված …նում, ապա թէ ոչ՝ բոլորն էլ կը զոհ… Վերջին երկու գիւղերի վնասը քիչ է։ …ւրք գիւղերի հունձը կանոնաւոր կերպով …ել է, բայց անձրևները խանգարում են, …կի վարձը շատ է բարձրանում։

Յօբսաէր

—

Օգնութիւն հայ փախստականներին

Պեատիգորսկ, 10 յունիսի

…մսիս 7-ին, նախօրօք ստացված թոյլ… …թեամբ, Պեատիգորսկում և Կիսլովոդ… …մ տեղի ունեցաւ տուփերով ժողովա… …ութիւն յօգուտ հայ գաղթականութեան։ …Հ. Բ. Ընկ. տեղիս ճիւղի նախաձեռ… …թեամբ նախ Պեատիգորսկում կազմվեց «գթութեան և ողորմածութեան» օր… …համար յատուկ յանձնախումբ 15 երկ… …անձերից, որոնցից երկուսին յանձնա… …վեց նոյն կերպ կազմակերպել և Կիս… …ոդսկում ժողովարարութիւնը կանոնաւոր …ջող տանելու համար։ …ամսիս 3-ին Կիսլովոդսկում կազմվեց 5 …ուց յանձնախումբ, որը աշխատակցու… …ան հրաւիրեց և կողմնակի աջակիցների։ Նայելով բազմաթիւ աննպաստ հանգա… …քներին, որ ամսիս 6-ին և 7-ին ծառա… …գործը կազմակերպողների առաջ, այ… …ամենայնիւ սպասածից աւելի աջող …րս եկաւ արդիւնքը։ Մաքուր արդիւնք …ց 515 ր. $81^1/_2$ կ.։

Պեատիգորսկի նոյն օրվայ ժողովարարու… …նը տուեց 787 ր. 79 կ.։ Գումարները …ձնվեցին Կ. Հ. Բ. Ընկ. տեղական ճիւղի …րչութեան՝ կենտր. խորհրդին ուղարկե… …, որի հրահանգով և եղել է ժողովարա… …թիւնը։

Մարգարեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՖԼԻՍ

◆ Թիֆլիսի հիւանդանոցները դիտելուց պահեստի զինւորների ընտանիքներին …մար մարմնի գործերը քննելուց յետոյ՝ …նեռալ Դրաչեվսկին մեկնել է Դուշէթ։

◆ Քաղաքային վարչութիւնը 40 խա… …թների շաքար է տուել՝ ազգաբնակու… …եանը ծախելու համար։

◆ Նահանգապետը տուգանել է Ալ. Ղա… …զովին և Ս. Դաւիդովին գինու վաճառքի …մար, իւրաքանչիւրին 300 ր. կամ 2 ա… …իս բանտարկութեամբ։

◆ Անցեալ մայիս ամսում քաղաքային …աջին ապաստարանում գիշերել են ընդա… …նը 163 հոգի, որոնցից 7-ը կանայք։ …րանք ըստ ազգութիւնների բաժանվում են …տեւեալ կերպով. ռուսներ 37 տղամարդ, …յեր 90 տղ. և 7 կին, վրացիներ՝ 20 տղ., …հեր՝ 2 տղ., օսեր՝ 2 տղ., յոյներ՝ 2 տղ. …այլ ազգութիւններ՝ 3 տղ.։

◆ Վերջերս առանձնապէս Թիֆլիսում …զացվում է թղթի սով, և յատկապէս լրա… …րական թղթի։ Կան լրագիրներ, որոնք հա… …իւ երկու շաբաթվայ կամ մի ամսվայ թըղ… …թի պաշար ունեն։ Սպասում են՝ դեռ ապրի… …ին Պետրոգրադից ուղարկված վագոններով …թղթեր, որոնք ճանապարհին կանգ են առել …յայտնի չէ թէ երբ կը հասնեն Թիֆլիս։

—

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

◆ Զինւորա-արդիւնաբերական կենտրո… …նական կոմիտէն որոշել է առաջարկել Կով… …կասի ձկնավաճառներին՝ նպաստել ձկնեղէնի …հայթայթման դիւրացմանը կուող զօրքի …համար։

◆ Եապօնական մամուլը ողջունում է Բարձրագոյն ընսկրիպտը և Ռուսաստանի արդիւնաբերութեան մօբիլիզացիան, և նըշ… …կատում է, որ Ռուսաստանը մետաղի անըս… …պառ պաշար ունի։

◆ Ամերիկական մամուլը հաճութեամբ արձանագրում է ռուսական քաղաքական նոր կեանքի նշանները—ժողովրդի ու կառա… …վարութեան աշխատակցութիւնը։

◆ Ի. Լ. Գորեմըկինը խոստացել է Պետ. Դումայի նախագահ Ռօձեանկոյին՝ արագաց… …նել օրինագծերի մշակումը Դումայի գե… …կուցման համար։ Զինւորական նոր մի… …նիստը գեն. Պոլիվանովին Դումա մտցվելիք …խնդիրների հետ ծանօթանալու համար հար… …կաւոր է ժամանակ։ Զրոյցի ժամանակ պարզ… …վել է, որ արդարադատութեան մինիստրու… …թեան մէջ սպասվում են խոշոր փոփոխու… …թիւններ։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Յունիսի 15-ին Տերենտևը և Կալու… …ժան վէճի են բռնվել պարսկահպատակ Պետ… …րոս Յովսէփեան Խանանեանցի հետ և ծանր հարուածներ են տուել նրան. Տերենտևը քարով ջարդել է Խանանեանցի գլուխը. վի… …րաւորը ուղարկված է Արամեանի հիւան… …դանոցը։

◆ Եկատերինօդարի մէշչանին Ի. Ա. Գօֆ… …մանը յունիսի 20-ին անձնասպանութեան փորձ է կատարել, իրան գցելով Կուրը, բայց Աւետիսեանի ջրաղացի ծառայողը նրան ա… …զատել է։

◆ Կուրում լողանալիս խոր տեղ է ընկ… …նում և խեղդվում 13 տարեկան Գամա… …զաշվիլին։

◆ Յուլիսի 20-ի շուրջկալին ձերբակալ… …ված են 41 կասկածելի մարդ, որոնց ով լինելը պարզվում է։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՎՐԱՑ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ

◆ Երկարատև հեղեղ-անձրևներից Կա… …խեթիայի շրջանի բնակչութիւնը միան… …գամայն փչացած է։ «Թ. Ազ.» լրագրի ա… …սելով Բայխս, Զաբատն, Խօրխէլի և այլ գիւղերում ճանապարհները դարձել են ան… …անցանելի, փտել է հնձելու հասած խոտը, գարին, իսկ հացահատիկները մնացել են նուազ ու ընդհանրապէս սպառնում է սով բերքի պակասութեան պատճառով։

◆ Վրաց մէջ Գրագիտութիւն Տարածող Ընկերութեան նախագահ գեներալ Ն. Կազ… …բէկի հետ պատահեց երրորդ դժբաղդ դէպքը։ Նրա որդիներից մէկը սպանվեց պատերազմի դաշտում, երկրորդը նոյն պա… …տերազմի դաշտում անհետ կորել է, իսկ երրորդը, զինւորական ինժեներ Րաֆայէլը, իր ամուսնու հետ Պետրոգրադում աւտօ… …մօբիլով գնալիս, շուռ է եկել աւտօմօբիլը, որպիսի պատահական դէպքին զոհ է գնա… …ցել դժբաղդ ծնողի երրորդ որդին։

◆ Վրաց «Սաքարթվելօ» լրագրում կար… …դում ենք. «Կապիտան Ի. Կանչավելին, որ մօտ անցեալում սպանվեց Աւստրիայի ռազմաճակատում, Արդուինի շրջանի Տան… …ձոտ գիւղում թիւրքերի ձեռքից հերոսա… …բար ազատել էր 528 հայ կանանց և երե… …խաների։ Սրա համար Հայկական Կենտ. Կո… …միտէտը և Կ. Հ. Բարեգ. Ընկերութիւնը, տեղեկանալով ապատարար հերոսի մահվան մասին, միաձայն որոշել են 300 րուբլի յատկացնել հանգուցեալի ընտանիքին և ամբողջ կազմով ներկայ գտնվել թաղմանը, երբ Թիֆլիս բերվի նրա մարմինը»։

◆ Վրաց բանաստեղծ Վաժա-Փշավէլին, որ մի ամսից ի վեր հիւանդ է, շարունա… …կում է բժշկվել։ Բժիշկների խորհրդով նրան իր եղբօր բնակարանից փոխադրել են ս. Նինայի անունով հիւանդանոցը, որը գտնվում է վրաց գիմնազիայի շինութեան մէջ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 22 յունիսի

Եւրոպական բաշմաչնիկների համքարու… …թիւնը այս տարի իր շրջանում հաւաքած մատաղադրամից աւելացնելով 45 ր. փող՝ ընդ սմին ներկայացնում է խմբագրու… …թեանդ, խնդրելով որ այդ գումարից 25 ր. յատկացնէք յօգուտ հայ կամաւորների, իսկ մնացեալ 20 ր.՝ յօգուտ հայ փախստական… …գաղթականների։

Համքարութեան աւագ՝

Մկրտիչ Կ. Յարութիւնեան

—

Շուշի, 15 յունիսի

Շուշու բանտի գրադարանի համար շնոր… …հակալութեամբ ստացված են «Մշակ» լրագ… …րի խմբագրութիւնից 24 հատոր գիրք, պ. Գր. Ջալալեանից 1 հ., Խորէն Իսկեան… …դարեանից 3 հ. և պ. Բ. Տէր-Յովհան… …նիսեանից 6 հ., ընդամենը մինչև այսօր ստացված է 334 հատոր, և դրված է բան… …տի գրադարանում։ Այժմ խնայելով լրագրի սուղ էջերը՝ չենք հրատարակում գրքերի անունները, ժամանակին կը հրատարակենք բրօշիւրով և մի-մի օրինակ կուղարկենք բոլոր նուիրատուներին։

Շարունակում եմ ստանալ կամաւոր նուէր… …ներ թէ՛ գրքերի և թէ՛ դրամների։

Շուշու բանտի հայ բանտարկեալների հովիւ

Պետրոս քահ. Տէր-Յովհաննիսեան

—

Եարօսլաւլ, 31 մայիսի

Կարդալով «Մշակում», թէ կարելի է վերցնել հայ գաղթականներից խնամելու՝ աղջիկ կամ տղայ՝ սրանով յայտնում ենք, որ մենք պատրաստ ենք պահելու վերոյիշ… …եալներից մի առողջ աղջիկ 14—16 տարեկան։ Հանգամանքների մասին կարելի է դիմել մեզ հետեւեալ հասցէով. Ярославль, Власіевская улица, д. Полякова, магазинъ Саркисова, Машинка Меликъ-Акоповой.

—

Ղարաղալա (Կարսի շրջ.), 13 յունիսի

Ոևէ տեղեկութիւն չունենալով վերջերս ջարդի մատնուած Արճէշի բնակիչներէ Հիւ… …սեան Յարութիւն, Գուրգէն, Ռուբէն, Օհան… …նէս, Պօղոս անուն անձանց և անոնց ընտա… …նեաց մասին, այսու կը խնդրեմ այն ամե… …նէն, որոնք յիշեալ անձանց մասին ոևէ բան գիտեն, յանուն մարդասիրութեան հաղորդեն մեզ՝ երախտապարտ կացուցանելով զմեզ։ Տեղեկութիւնները կրնան ղրկուիլ ուղղակի մեզի ի Ղարաղալա (Կարսի շրջան)։

Արշակ Պ. Հիւսեան

ՀԻՒԾՎԱԾՈՒԹԻՒՆՆ

ու նիհարումիւնը, եթէ առաջացած է թոքախտից, սիֆիլիսից եւ կամ այլ քրօնիկական հիւանդութիւններից, նեվրաստենիան եւ ջղային հիւանդութիւնները, սեռական թուլութիւնը, սրտի հիւանդացումները, զառամութիւնը մեծ աջողութեամբ բժշկում է Սպէրմին-Պէլը, որի մասին վկայում են աշխարհիս ամենայայտնի բժիշկների բազմաթիւ դիտողութիւնները գրականութեան մէջ։

Սպէրմին-Պէլը միակ իսկական, բազմակողմանի փորձված Սպէրմինն է. այդ պատճառով էլ պէտք է ուշադրութիւն դարձնել

„ՍՊԵՐՄԻՆ-ՊԵԼԻ“ անուան վրա և չը գնել կեղծվածները, հեղուկներ և սերմային գեղձերից պատրաստված մահլամներ, որպէս անպէտք նմանողութիւններ, որոնք թէ յատկութեամբ և թէ ներգործութեամբ Սպէրմին-Պէլի հետ ոչ մի առնչութիւն չունեն և յաճախ պարունակում են առողջութեան համար վնասակար տարրեր։

Ցանկացողներին ուղարկվում է ձրիաբար «Цѣлебное дѣйствіе Спермина» գիրքը. ամբողջ օրգանօթէրապիայով հետաքրքրվողներին ուղարկվում է՝ 4 հատ 7-կոպէկանոց նամականիշ ստանալուց յետոյ՝ նոր լոյս տեսած «Цѣлительныя силы организма» գիրքը։

Սպէրմին-Պէլին կայ ամենուրեք։

Профессоръ Д-ръ ПЕЛЬ и С-вья Петроградъ

Մատակարար Նորին Կայսերական Մեծ. Դրան

№ 4 0—4

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԻՏԱԼԻԱ

(Ցամաքի երեք նշանաւոր շրջանները.—Ծովային շրջ.—Ամենահին համալսարանը Եւրօպայում.—Կուլտ. չափը.—Բնակչ. պարապմունքը և քաղաքական կեանքը)

I

Եւրօպայի հարաւային մասում գտնվող երեք նշանաւոր թերակղզիներից մէկը և ամենաերկարն ու նեղը Ապենինեան թերա… …կղզին է, որ կոչվում է Իտալիա։ Այդ թե… …րակղզին շարունակութիւնն է այն լայնա… …ծաւալ լեռնաշղթայի, որը Եւրօպայում յայտնի է Ալպեան սարեր անունով և որը փռված է 300,000 քառ. վերստ տարածու… …թեան վրա։ Իտալիան երեք կողմից փռված է Ադրիական, Տիրինեան ու Միջերկրական ծովերի միջև, իսկ Եւրօպայի հարաւից հա… …րեան է՝ արեւմուտքից՝ Ֆրանսիային, հիւ… …սիսից՝ Շվէյցարիային և հիւսիս-արեւելքից՝ Աւստրօ-Ունգարիային։

Իտալիայի և իր հարեւանների սահմանների միջև են փռված վերոյիշեալ Ալպեան լեռ… …նաշղթաները, որոնց շարունակութիւնը անց… …նում է հարաւից դէպի թերակղզու ներսը, իսկ արեւելքից դէպի Ունգարիա։ Այդ լեռ… …նաշղթաները Կարպատեանից պակաս չեն և տեղ-տեղ այնքան սրագագաթ ու բարձր են, որ կարող են մրցել Ասիայի սարերի մէջ յայտնի Արարատի հետ, որի բարձրութիւնը, ինչպէս յայտնի է, $4^1/_2$ վերստ է։ Օրինակ՝ Մօն-Բլանը ունի ծովից 4820 մետր բարձ… …րութիւն (1000 մետրը. մօտաւորապէս մի վերստ է), Մօնտէ-Րօզան 4640 մետր և այլն։

Իտալիան բաժանված է 14 շրջանների, որոնցից երեքը (Պիէմօնտի, Լոմբարդիա… …յի և Վենետիկի) սահմանակից են Ֆրան… …սիային, Շվէյցարիային և Աւստրիա… …յին։ Պիէմօնտի շրջանը, որ սահմանակից է Ֆրանսիային, յայտնի է մետաքսի և բրդի գործարաններով և նշանաւոր առևտրական կապեր ունի Ֆրանսիայի ու Շվէյցարիայի հետ։ Այդ շրջանի կենտրոնական քաղաքը Տուրինն է, որը կառուցված է Պօ գետի վրա և ունի մօտ 400,000 բնակչութիւն։

Շվէյցարական սահմանի վրա գտնվում է Լոմբարդիայի շրջանը, որի կենտրոնական քա… …ղաքը յայտնի Միլանն է։ Այդ քաղաքի ե… …կեղեցին իր հրաշագեղ շէնքով և գեղարուես… …տական ճաշակով ոչ միայն Եւրօպայումն է յայտնի, այլև ամբողջ երկրագնդի վրա։ Ե… …կեղեցու շէնքի վրա, ինչպէս արտաքուստ՝ նոյնպէս և ներքուստ, սովորական հասարակ քարի կտոր անգամ չը կայ, այլ ամբողջո… …վին կառուցված է սպիտակ մարմարից։ Երրորդ շրջանը վենետիկեանն է, որ սահ… …մանակից է Աւստրիային։ Այդ շրջանի մի շարք յայտնի քաղաքների մէջ նշանաւորը Վենետիկն է, որը որքան էլ տարօրինակ է տեսքով, նոյնչափ էլ հետաքրքրական է ընդ… …հանուր ճանապարհորդների սրբատեղի։

Վենետիկը կառուցված է 120 մանր կղզ… …իների վրա (որոնցից մի քանիսը մեծ) և ընդհանրապէս քաղաքի փողոցները այնքան նեղ են, որ մարդուս յիշեցնում են Բագուի և Թիֆլիսի հին քաղաքամասերը. ամենա… …լայն փողոցը Թիֆլիսի Արմենակի Բազար կոչված փողոցից նեղ է, որի պատճառով՝ քաղաքի երթևեկութիւնը կատարվում է փոխանակ կառքի՝ նաւակներով։ Նոյն իսկ շատ փողոցների տների առաջը սալայատակ… …ված չէ անցորդների համար. փողոցը թէ մայթը մէկ է… Կղզիները իրար հետ միացված են կամուրջներով, որոնց թիւը 400-ի է հասնում, իսկ վերջին ժա… …մանակներս տեղ-տեղ կղզիների միջանցք… …ները քարով լցրել են անցուդարձի համար։ Վենետիկը միջին դարերում ունեցել է բազ… …մաթիւ մարմարեայ պալատներ, արքունա… …կան շէնքեր, որոնք ներկայումս բարձի թողի են արված և որոնք վկայում են նրա անցեալի փառաւորութիւնը։ Բնակիչների թիւը 200,000 է, որոնցից նշանաւոր մասը պարապում է մետաքսագործութեան ար… …հեստով։

II

Իտալիայի ծովային մասն ունի 11 շըր… …ջաններ, որոնցից մէկը Էմիլիան է, որը փռված է երկրի կենտրոնում։ Այդ շրջանի կենտրոնական ու վաճառաշահ քաղաքը Բո… …լոնիան է, ուր հիմնվել է առաջին համալ… …սարանը 1158 թ. և որը օրինակ է դառել երկրագնդի քաղաքակիրթ ազգերի համար։ 11 շրջաններից վեցը ապահովված են ծո… …վային յարձակումներից, որոնք բերդե… …րով ամրացված լինելուց զատ՝ աւնեն ռազ… …մական նշանակութիւն ունեցող ծովա… …ծոցեր՝ բնական ամրութիւններով։ Մնա… …ցեալ շրջաններից յայտնի է Հռոմի շրջանը (Լացումայի), որը և իտալական մայրաքա… …ղաքն է։ Հռոմը ունի $1^1/_2$ միլ. մօտ բնա… …կիչներ։ Երկրորդ տեղը բռնում է Նէապոլի շրջանը (Կամպանիա)։ Չը նայելով Նէապոլ քաղաքն ու շրջապատը ամենածաղկած ու գեղեցիկն է ամբողջ Իտալիայում, սակայն խիստ երկիւղալի է հրաբխային պայթում… …ներից, որոնք ստէպ-ստէպ երեւան են գալիս մեծամեծ զոհերով, ինչպէս տեղի ունեցաւ անցեալ տարի։

Իտալիայի մայր թերակղզուց ոչ հեռու գտնվում են իտալական երկու մեծ կղզիներ, որոնցից մէկը Սիցիլիան է իրեւ ռազմական յարմարութիւններով բնութիւնից օժտված ու մի շարք հանքերով հարուստ։ Երկրորդը Սարդինիան է, Կորսիկա կղզու մօտ (Նապօ… …լէօն Բօնապարտի հայրենիքը)։ Այդ կղզին այնքան լեռնոտ է, որ ապրելու ու երկրագոր… …ծութեամբ պարապելու ազատ տեղ շատ քիչ կայ, ուստի և կղզու մեծ մասը ան… …մարդաբնակ է։

III

Իտալիան ունի մօտ 40.000,000 բնակիչ, որոնք դաւանում են կաթոլիկ կրօնը։ Այդ երկրում լուսաւորութիւնն ու կուլտուրան շատ յետամնաց է, և չը նայելով որ 1300 թ. սկսել են դպրոցական կեանքին քիչ այժ ներշնչել, բայց և այնպէս չեն կարողացել մօտենալ իրանց հարեւանների չափին։ Ներ… …կայումս Իտալիայի բնակիչների 40% ան… …գրագէտ է (20 տար. բարձրը), իսկ ան… …գրագէտ կանանց թիւը 60% է։ Այդ ան… …շուշտ աններելի երևոյթ է մի պետութեան համար, որը Եւրօպայումն է և վեց առաջնա… …կարգ պետութիւններից մէկն է հաշվւում։

Շվէդիան և Նորվեգիան, որ նոյնպէս եւրօպական պետութիւն են համարվում և չը նայելով որ հիւսիսային ծայրումն են և Եւրօպայից կարված և երկու պետութիւնը միասին Իտալիայի $1/_5$ մա… …սը հազիւ են կազմում, վեց տարեկանից բարձրը, առանց սեռի խտրութեան, գիտեն գրել, կարդալ, իսկ նրանց հրատարակու… …թիւնների թիւը զարմանք ու հիացմունք է պատճառում եւրօպացիներին։

IV

Բնակիչների 35%-ը պարապում է երկ… …րագործութեամբ, 20%-ը հանքային աշխա… …տանքներով։ Երկրագործութեան արհեստը Իտալիայում չէ առաջադիմում, որովհետև, ինչպէս ընթերցողը տեսնում է, երկիրը մեծ մասամբ լեռնային է, և կենսական մի շարք պիտոյքները ստանում են Ամերիկայից ու իրանց սեփական գաղութներից։

Իտալիան ունի մի շարք գաղութներ Աֆ… …րիկայում մօտ 500,000 քառ. վերստ տարա… …ծութեամբ, այսինքն $1^1/_2$ անգամ աւելի մայր Իտալիայից. ունի Աֆրիկ. հիւսիսային մա… …սում Թիւրքիայից վերջերս գրաւած Տրի… …պօլիի շրջանը, որը լաւ ապագայ է խոս… …տանում Իտալիային։

Քաղաքական կեանքը սահմանադրական է. ամբողջ երկրի գործերը վարում են սենատոր… …ները և ժողովրդի ներկայացուցիչները։ Ա… …ռաջիններն նշանակվում են թագաւորից, իսկ երկրորդները ժողովրդից։ Ընտրելու իրա… …ւունք ունեն նրանք, որոնք 1-ին՝ 21 տարիքը լրացրած են, 2-րդ՝ գիտեն գրել և կարդալ և 3-րդ՝ տարեկան առ նուազն վճարում են 20 լիր ուղղակի հարկ։

Փարոս

Խմբագիր-հրատարակիչ՝

Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Печатать дозволено военной цензурой.

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Թիֆլիսի ժամերով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է՝

№ 3	դէպի Բաթում	1 ժ. 45 ր.	ցերեկ.
№ 4	» Բագու	7 ժ. 3 ր.	երեկ.
№ 6	(արագ) »	12 ժ. 8 ր.	ցերեկ.
№ 9	» Բաթում	8 ժ. 53 ր.	երեկ.
	» Ջուլֆա	10 ժ. 23 ր.	երեկ.
	» Բօրժօմ	3 ժ. 20 ր.	ցերեկ.

ԺԱՄԱՆՈՒՄ Է ԹԻՖԼԻՍ՝

№ 3	Բագուից —	12 ժ. 54 ր.	ցերեկ.
№ 4	Բաթումից —	5 ժ. 55 ր.	երեկ.
№ 5	Բագուից (արագ)	7 ժ. 41 ր.	երեկ.
№ 10	Բաթումից —	9 ժ. 51 ր.	առաւ.
	Ջուլֆայից —	6 ժ. 53 ր.	առաւ.
	Բօրժօմից —	7 ժ. 25 ր.	առաւ.

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բժշկ. Բ. Նաւասարդեանի

Հիմնված 1880 թ.

(Կուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

«606»-ի եւ «914»-ի ներարկում բժշկա… …կան խորհրդակցութեամբ՝ առ. 11—12 ժ.

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վեներական (սիֆիլիս) հիւանդութիւն։

Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—$9^1/_2$—2 ժ. ներքին, ջղային և երեխայոց հիւանդութ. և ծակկահատ.։

Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—11—12 ժ. ականջի, կոկորդի քթի հիւանդութ.։

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. երիկ. հինգշ. և շաբաթ. երեխայոց ներքին և հիւ. և ծակկահատ.։

ԿԻՆ-Բ.ԺԻՇԿ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ—12—1 ժ. մանկաբարձութիւն և կանանց հիւ.։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—6—7 ժ.

Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիում) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

1. 0—104

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

„Գուտտենբերգ“

գրավաճառանոցում վաճառվում են.

Լէօ, Պատմութիւն Ղարաբաղի Հայոց Թեմական Դպրոցի	3 ր.
» Պատմ. Երևանի Հ. Թ. »	2 ր.
» Մելիքի Աղջիկը, պատմ. վէպ	1 ր. 50 կ.
Ահարոնեան, Մոխիրների տակից, Անդունդը և Խաւարի մէջ	1 ր. 60 կ.
Նար-Դոս, Պայքար և Մահը, Վէպեր,	1 ր. 95 կ.
Օրբելի, Մարմաշէնի արձանագրութիւնները	50 կ.
Գօգօլ, Վերաքննիչ, Թարգմ. Տատեանի	50 կ.
Ղալայեան, Գողթն գաւառ.—Վերին Ագուլիս, Ներքին Ագուլիս, Օրդուբադ, Ցղնա, Բիստի. Նկարագրութիւններ, տեղեկութիւններ, պատկերներ և այլն	80 կ.
Չիթունի, Մայրենի աշխարհ, Հայոց ընտանեկան կեանքը	60 կ.
Սարուխանեան. Կեֆիր պատրաստելու հեշտ միջոցը	15 կ.
Սարգսեան, Մարդու ծագումը և նրա յառաջացումը	40 կ.
Կորելի, Մի մանկական հոգու պատմութիւն	1 ր.
Կրիմսկիյ, Մահմեդական աշխարհը և նրա ապագան	60 կ.
Արամայիս, Ազատութեան արշալոյսին	1 ր. 50 կ.
Սրմաքէշեան, Արևելեան խնդիրը և Հայկական Հարցը	2 ր.
Ռուբէն Աբեղայ, Բաբա Համբարձում Լիմոնճեան և նրա նոտագրութեան ծագումը	10 կ.
Այվազեան, Աշոտ երկաթ և Անիի կործանումը	2 ր.
Մանանդեան և Աճառեան, Հայոց նոր վկաները	3 ր.
Կարապետ եպիսկոպոս, Կնիք հաւատոյ, ընդարձակ նախաբանով	4 ր.

Գրախանութը ուղարկում է ամեն տեսակ գրքեր, ուր որ էլ տպագրած լինի, ում մօտ էլ որ լինի։ Դրամի տեղ կարելի է ուղարկել և մարկաներ։

Դիմել՝ Тифлисъ, Г. И. Галустяну, Книж. магаз. «Гуттенбергъ». 420. 1—1

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆՆԱՒԱՐՏ 10 ՏԱՐՎԱՅ ՄԻ ՁԱՅՆԱՒՈՐ

ԲԱՀԱՆԱՅ,

որ անցած է Եկմալեանի խմբապետական կուրսերը նոյնպէս, կամենում է անբաւարար արդիւնքի պատճառով տեղափոխվել։ Հասցէն իմանալ «Մշակի» գրասենեակից։

411. 6—5

Типографія Канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ каз…